

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Karolína Nezvalová

**VÝVOJ POLITIKY SLOVENSKÉ REPUBLIKY VŮČI MAĎARSKÉ
NÁRODNOSTNÍ MENŠINĚ V LETECH 1994-2010**

Bakalářská práce

OLOMOUC 2018

Mgr. Lubomír Zvada

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem *Vývoj politiky Slovenské republiky vůči maďarské národnostní menšině v letech 1994-2010*, vypracovala na základě dostupných zdrojů, které jsem uvedla v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 29. 4. 2019

Karolína Nezvalová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Lubomíru Zvadovi a prof. PhDr. Jiřímu Lachovi, M.A., Ph.D., že na svých přednáškách ve mě probudili zájem o slovenský politický systém. Mgr. Lubomíru Zvadovi dále konkrétně za odborné vedení této bakalářské práce, trpělivost a cenné rady.

Obsah

Úvod	1
1. Teoreticko-metodologická východiska	4
1.1 Národ a nacionalismus	4
1.2 Kritika Rogerse Brubakera	9
2. Historický nástin slovensko-maďarských vztahů.....	11
2.1 Od revolučního roku 1848 k vzniku Československa	11
2.2 První a druhá Československá republika	13
2.3 Od konce druhé světové války po rozdělení Československa	13
3. Vývoj menšinové politiky v letech 1994-2010.....	16
3.1 Mečiarovo Slovensko 1994-1998	16
3.2 První a druhá vláda Mikuláše Dzurindy 1998-2006	23
3.3 Vláda Roberta Fica 2006-2010	28
4. Hodnocení vládních přístupů.....	31
Závěr	36
Seznam použité literatury	39
Seznam tabulek.....	48
Seznam obrázků.....	48
Abstrakt (CZ).....	49
Abstract (EN).....	50

Úvod

Problematika menšinové politiky v Evropě je téměř nevyčerpatelným tématem k diskuzi jak v politologických, tak sociologických kruzích. Evropa zasažena dvěma světovými válkami jen potvrdila akutnost problematiky národnostních menšin a nejasnost státní příslušnosti v důsledku posouvání hranic. Územní vyrovnání po obou válkách i dodatečná ustanovení jednotlivých států přinesla demografické změny, které později v některých případech vyvrcholily v národnostní konflikty.

Slovenská republika je pro toto téma zcela specifickým případem. Její historie je od základu prostoupena mocenským schizmatem mezi lokálními elitami a externími elitami, ať už v dobách mnohonárodnostního Uherského státu či v rámci Československa. Po vzniku Československa v roce 1918 se Slovensko s konečnou platností odpoutalo od Maďarského vlivu, ale vyvstala nová otázka k řešení v podobě početné maďarské menšiny. Maďarská menšina je nejpočetnější národností menšinou na Slovensku, podle Statistické ročenky Slovenské republiky se na konci roku 2017 hlásilo k této menšině 453 565 obyvatel¹. I když počet obyvatel hlásící se k maďarské menšině každoročně klesá, stále tvoří okolo 8 % populace Slovenska.

Slovensko-maďarské vztahy jsou křehkou položkou mezinárodní politiky, a to po celou existenci obou republik procházejí četnými problémy na obou stranách. Ať už se jedná o poválečné spory ohledně výměny obyvatel a ztrát občanství pro československé Maďary nebo o kontroverzní zákony z posledních let. Problematickým se dlouhodobě jeví i území, na kterém se menšina na Slovensku soustředí, z důvodu křivd způsobených Uherským královstvím, následnými světovými válkami a územím vyrovnáním.

Vztah Maďarska k obyvatelstvu hlásící se k této národnosti v zahraničí byl vždy silný. To přetrvalo i do současnosti a ochrana práv maďarských menšin v zahraničí se i nadále objevuje v politice Maďarské republiky.

Cílem této bakalářské práce je analyzovat přístup Slovenské republiky k maďarské národnostní menšině v období let 1994-2010. Toto vymezení bylo zvoleno se záměrem analyzovat širší časový úsek, který obsahuje klíčové události vztahující se k dané problematice. Časové vymezení je ohraničeno rokem 1994, kdy se konaly první volby do

¹ Podle údajů z Regionální statistické ročenky Slovenska 2018, dostupné z: <https://1url.cz/fM3DI>

Národní rady Slovenské republiky, a rokem 2010, koncem funkčního období první vlády Roberta Fica, která byla první vládou, která vládla po završení přístupu Slovenska do Evropské unie. Toto časové vymezení poskytuje pohled na problematiku ihned po rozdělení Československa v devadesátých letech, v průběhu tranzice, a umožňuje komparaci s pozdějším vývojem, který vedl ke vstupu země do Evropské unie a ustanovování evropské agendy.

Pro toto téma spojené s problematikou slovenského politického systému jsem se rozhodla jako posluchačka kurzu prof. PhDr. Jiřího Lacha, M.A., Ph.D. Vývoj politických systémů Evropy 2, konkrétně na přednášce Mgr. Lubomíra Zvady. Pro volbu tohoto konkrétního tématu, jsem se rozhodla po přečtení knihy Mečiar a Mečiarizmus autora Mariána Leška, která mi přinesla dosud neznámý pohled na slovenskou politickou scénu.

Ve své práci se snažím zodpovědět na otázky:

1. Byla menšinová politika klíčovou součástí agend slovenských vlád v období tranzice?

2. Liší se přístup jednotlivých vlád Slovenské republiky k maďarské národnostní menšině?

Tomuto tématu se z důvodu hlubokého lokálního zakořeněného národnostního konfliktu věnují autoři především na Slovensku, Maďarsku a v Česku. Existuje však jen hrstka expertů, kteří se problematice věnují dlouhodobě a jejichž práce má pro toto téma zásadní význam. Z těchto autorů bych chtěla vyzdvihnout zejména práce české historičky Evy Irmanové, zejména publikaci *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*. Jedná se o publikaci, která je naprosto zásadní pro jakýkoliv výzkum týkající se maďarské menšiny či menšinové politiky. Monografie poskytuje nezaujatý pohled jak z maďarské, tak slovenské strany a udává tak ucelený pohled na danou problematiku. Slabinou této knihy je, že se zabývá událostmi pouze do roku 2004 a chybí jí tak kontrast, který by do výzkumu mohla přinést komparace s obdobím po vstupu do Evropské unie. I když je publikace z roku 2005, co se týče hloubky zpracování tématu, jedná se o stále nepřekonané dílo. Dalším autorem, jehož díla jsou pro výzkum problematiky maďarské národnostní menšiny na Slovensku nepostradatelné, je slovenský historik Štefan Šutaj. Mimořádným počinem je zejména jeho publikace *Maďarská menšina na Slovensku v 20. století*, která zpracovává významná témata spojená se slovensko-maďarskými vztahy a provází čtenáře celým 20. stoletím.

Velice přínosným zdrojem, zejména pro kapitolu týkající se vlády Vladimíra Mečiara, mi byl sborník *Slovensko 1995: súhrn správa o stave spoločnosti*, editovaný Martinem Bútorou a Péterem Hunčikem. Souhrnné zprávy o stavu společnosti jsou každoročně vydávány Institutem pro veřejné otázky v Bratislavě a přinášejí náhled na témata, která v daném roce rezonují ve společnosti. Má práce však čerpá pouze ze sborníku z roku 1995, jelikož Institut pro veřejné otázky zrušil zveřejňování těchto sborníků na internetu a přístup k nim je tak velmi omezený. Pro upřesnění historického kontextu skvěle poslouží kniha Lubomíra Kopečka *Od Mečiara k Dzurindovi: Slovenská politika a politický systém v prvém desetiletí samostatnosti*, která je stručným přehledem vývoje Slovenska od nabytí samostatnosti po vstup Slovenska do Evropské unie. Vyzdvihla bych zejména členění publikace, které je rozděleno na exekutivu, legislativu, justici a politické strany. Popisuje tak i vývoj státních institucí v daném období. Většinu literatury tvoří odborné články, které za zabývají dílčími tématy a problémy, které jsou součástí této práce. Z těchto prací stojí za pozornost dokument s názvem *Slovensko: kraje nebo župy?* vydaný Komunálním výzkumným a poradenským centrem v Piešťanech, jehož autorem je Dušan Svoboda analytik Konzervativního institutu M. R. Štefánika, který se věnuje vývoji územního členění pro účely veřejné správy. Práce popisuje vývoj a ukazuje nevhodnost dosavadního územního členění z hlediska historických, přírodních i demografických faktorů. Nápomocí mi byly i stránky ministerstva spravedlnosti Slovenské republiky www.slov-lex.sk, které obsahují veškeré zákony a právní předpisy schválené na území Slovenské republiky.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola práce se zaměřuje na teoreticko-metodologický rámec práce a zabývá se tématy jako jsou národ a nacionalismus a jejich vnímání vybranými autory. Dále se kapitola věnuje představení teorie Triadic Nexus Rogerse Brubakera, která rozebírá vztah menšiny a většiny v postkomunistických zemích, ale také kritice tohoto konceptu. Hlavním cílem první kapitoly je vymezení terminologie a rozbor teoretického rámce, ze kterého vychází tato práce. Druhá kapitola se věnuje nástinu historického vývoje slovensko-maďarských vztahů od roku 1848, zejména klíčovými momentům, které negativně působily na vztah těchto dvou států a formování identit obou národů, neboť je nemožné analyzovat vybrané období bez přesahu do minulosti. Třetí kapitola je komplexní analýzou období 1994-2010, klade důraz na milníky menšinové politiky a je rozdělena do tří podkapitol. První podkapitola pojednává o období třetí vlády Vladimíra Mečiara, první vlády samostatné Slovenské republiky. Postihuje atmosféru devadesátých let, období takzvaného „mečiarismu“, vzestup nacionalistických nálad po

osamostatnění a konfrontaci nacionalistických ideálů s právy menšin. Druhá podkapitola je časově vymezena lety 1998-2006, obdobím první a druhé vlády Mikuláše Dzurindy a přináší náhled na slovenské integrační snahy v rámci zapojování do východního rozšíření Evropské unie. Třetí podkapitola se zabývá první vládou Roberta Fica v letech 2006-2010, která vnesla do menšinové politiky opět konfrontační charakter. Zabývá se kontroverzními zákony vydanými v tomto období a celkovou rétorikou vlády. Čtvrtá kapitola se zabývá komparací vlád a vývojem od roku 2010 po současnost.

Cílem práce je poskytnout komplexní přehled o přístupu Slovenské republiky k maďarské národnostní menšině a jejich proměnách ve sledovaném období.

1. Teoreticko-metodologická východiska

Tato bakalářská práce je zpracována formou kvalitativní analýzy, jejíž cílem je poskytnutí uceleného pohledu na danou problematiku prostřednictvím analýzy politického vývoje let 1994-2010, především na základě vědeckých článků a studií. Pro hloubkové poznání tématu je nemožné vyhnout se přesahu do minulosti a současnosti. Kvalitativní analýza by měla být důsledným zkoumáním daného problému a měla by poskytovat pohled na vztahy a souvislosti mezi jednotlivými aktéry. Případová studie dovoluje nahlížet na důležité oblasti aspektů výzkumu a pomáhá nám lépe porozumět problematickým situacím (Hendl 2005: 112).

Podle Roberta K. Yina je případová studie preferovanou strategií, když se nám nabízí otázky „jak?“ a „proč?“. Ve svém díle *Case Study Research: Design and Methods* rozlišuje tři typy případových studií, na základě výzkumného účelu práce: explanatorní, exploratorní a deskriptivní (Yin 2003: 1). Jelikož se tato práce snaží o zhodnocení daného období na základě popisu událostí, je tato práce deskriptivní případovou studií. Pro hodnocení výsledků je pak použita komparativní metoda.

1.1 Národ a nacionalismus

Pro potřeby a ujasnění teoretických konceptů je nutné přiblížit některé pojmy, o kterých tato práce pojednává. Jedná se zejména o pojmy národ a nacionalismus. Tyto pojmy jsem se rozhodla rozvést, aby se čtenáři přiblížila neutichající diskuzi k této

problematice, jelikož dané termíny chápou různí autoři rozdílně a podle toho na ně ve svých pracích nahlíží.

Snaha definovat národ jako pojem není jednoduchá. Při snaze tento pojem upřesnit lze narazit na několik problémů. Ty zmiňuje již Ernest Renan ve své přednášce „Co je to národ?“ z roku 1882. Jeho výklad je i po několik stoletích stále aktuálním vysvětlením dané problematiky. Upozorňuje na nebezpečí prolínání pojmů národ a rasa a snaží se na problematiku nahlížet obecněji. (Renan 1992: 1). Autorův výklad v konečném důsledku neposkytuje konkrétní definici pojmu národ, ale zkoumá národ a jeho dynamiku vzniku a formování. Jako jednotlivé faktory zmiňuje rasu, jazyk, náboženství nebo geografické hranice. Postupně se od těchto bodů distancuje a vyzdvihuje jako hybatele národa a národní identity jakýsi duševní charakter. Konkrétně se jedná o společné vzpomínky, křivdy ale i společné zapomínání. To jsou dle Renana hlavní faktory, které ovlivňují národ (Renan 1992: 10).

Vztah národa na nacionalismu je základní otázkou výzkumů etnicity. Proto je vhodné zmínit dva základní názorové proudy, na kterých je vystavěna diskuze o původu národů a nacionalismu. Původním názorovým proudem je primordialismus, který předpokládá, že příslušnost k národu je vrozenou hodnotou lidského rodu a nacionalismus je jeho produktem (Hroch in Hroch 2003: 14). V opozici stojí konstruktivismus, jehož hlavní myšlenkou je, že národ je moderní konstrukt, který je produktem nacionalismu samotného (Hroch 2009: 27-29). Konstruktivismus se v literatuře objevuje po druhé světové válce, která přinesla špatnou zkušenost s fenoménem nacionalismu, a proto se od primordialistického pojetí národa autoři distancovali (Hroch 2009: 21).

Mezi významné autory konstruktivismu patří například britský historik Elie Kedourie, podle něhož je nacionalismus doktrína vynalezená v Evropě na počátku 19. století. Tato doktrína tvrdí, že lidstvo je rozděleno na národy, pro které je typická vlastní charakteristika a jediný typ legitimní vlády je národní samospráva (Kedourie 1993: 1). Kořeny této doktríny spatřuje v myšlenkách osvícenském absolutismu (Kedourie 1993: 2) a v myšlenkách týkající se sebeurčení, které můžeme nalézt u Immanuela Kanta (Kedourie 1993: 23). Ve své charakteristice nacionalismu nevěnuje velkou váhu etnicitě, jeho přístup je založený na vnímání nacionalismu jako souboru myšlenek o lidech, společnosti (Kedourie 1993: 132). Odlišný postoj k tomuto tématu zaujímá sociolog s českými kořeny Ernest Gellner.

Gellnerův přístup k nacionalismu vychází z kulturní podobnosti, která působí na lid jako sociální pouto, které legitimizuje národ. Nacionalismus je nutným důsledkem určitých společenských poměrů (Gellner 2003: 17-2) a dle Gellnerových myšlenek je naším údělem, je nevyhnutelný a jeho kořeny jsou hluboké. Ne však všichni lidé jsou k nacionalismu předurčení, avšak týká se většiny lidstva (Gellner 2003: 26). Nacionalismus pramení z vývoje společnosti k industriálnímu typu (Gellner 2003: 29-61), vznik národa je tak důsledkem nacionalismu a jeho vyprofilování v historickém vývoji (Gellner 1983: 55).

Americký historik židovského původu Hans Kohn rovněž jako Kedourie vnímá důležitost vlivu osvícenských myšlenek, národy se podle něho rodí ze společných požadavků boje za politická práva, individuální svobody a toleranci (Kohn 1965: 19-20). Jako důkaz vzniku národa jako důsledek nacionalismu považuje Velkou francouzskou revoluci, která začala ideály a vyprodukovala francouzský národ (Kohn 1965: 22-23). Nacionalismus je v jeho díle dynamickým jevem, který není zobecnitelný a jeho podoba je spjata s cestou, která vedla k vytvoření konkrétního národa. Historický kontext tak tvoří důležitou složku společné minulosti. Kohn dělí nacionalismus teritoriálně. Nacionalismus západní Evropy byl podle Kohna primárně nástrojem k vytvoření vlastního státu na základě občanského principu. Jako odlišný druh nacionalismu definuje ten, jehož projevy nebyly využity k požadavku vlastního státu, ale k revizi hranic na základě etnického přístupu. Tento nacionalismus je podle Kohna typický pro střední a východní Evropu, ale také Asii (Kohn 1946: 329-331).

Diskuzi o vztahu národa a nacionalismu ve své knize *Národy* nejsou dílem náhody shrnuje Miroslav Hroch následovně: „*At' již je národ považován za konstruovanou, ale nezávisle na záměrech lidí existující skupinu, za „substanci“, či za mýtus a iluzi, je zřejmé, že jakékoli vědecké, a zvláště pak historické studium tohoto fenoménu nemůže resignovat na vysvětlení jeho vzniku, na analýzu vztahů a postojů, které k úspěšnému „vynalezení“ nebo zformování národa, či ke zrodu nacionalismu vedly*“ (Hroch 2009: 29).

Triadic Nexus Rogerse Brubakera

V rámci vymezení teoretického rámce práce bych chtěla představit i konceptualizaci vztahů menšiny a většiny s názvem Triadic Nexus, kterou navrhl Rogers Brubaker. Koncept byl průběžně zpracováván v jeho esejích od roku 1993 a jako ucelená práce vyšel v roce 1996 pod *Nationalism Reframed: Nationhood and the National*

Question in the New Europe. Koncept vychází z dynamiky přeskupování států podle národních linií, která započala koncem první světové války rozpadem mnohonárodních říší a pokračovala rozpadem Sovětského svazu, Jugoslávie a Československa. Brubaker se územně vymezuje především na oblast střední a východní Evropy. Toto území vidí jako dlouhodobě problémové a nevyřešené v otázkách národnostních konfliktů. Rozpady mnohonárodnostních říší a posouvání hranic uvedlo jisté skupiny lidské populace mezi volbou mezi dvěma druhy nacionalismu. Prvním nacionalismem je nacionalismus nacionalizujícího se státu a druhým je nacionalismus externí domoviny. Na pozadí tohoto problému rozvíjí koncept známý jako triadický vztah neboli Triadic Nexus, který popisuje vztahy mezi navzájem ovlivňujícími se aktéry, kterými jsou národní menšiny, nacionalizující se stát a externí národní domovina (Brubaker 1996: 55). Brubaker se snaží obsáhnout povahu těchto vztahů a možné reakce jednotlivých stran na určité situace.

Přístup Rogerse Brubakera je ve své podstatě podobný jako Ernesta Renana a dalo by se říct, že vychází z Renanova uvažování. Konstatuje, že každý výzkum nacionalismu a národností začíná prostou otázkou „Co je to národ?“, která se na první pohled zdá teoreticky nevinná (Brubaker 1996: 14). Jeho pohled na národ je podobně dynamický jako u Renana. Podle Brubakera je národ „reálná, dlouhodobě existující entita“, avšak neměli bychom se ptát „co je to národ“, ale spíše se zabývat otázkou vztahu národa, nacionalismu a národností v rámci států a mimo ně (Brubaker 1996: 16). Jelikož národy jsou vnímány jako dlouhodobě existující entity a jejich existence je brána jako jistota, měli bychom se spíše zabývat tím, jak došlo k jejich vzniku a jak existují a fungují v současnosti (Brubaker 1996: 13). Brubaker ve své práci používá tři pojmy, které jsou navzájem příbuzné a nápadně podobné. Ty se snaží od sebe odlišit a pro přehlednost je dát do vztahu s ostatními. V první řadě se jedná samotný pojem *národ*, ten je v Brubakerově pojetí jakousi kategorií samotné praxe. Termín *národnost* je pak institucionalizovaná kulturní a politická forma a *národovectví*² je jakýsi stav podmíněný událostmi vztahujícími se k danému národu (Brubaker 1996: 21). Z tohoto vychází v podstatě celý koncept „*Triadic Nexus*“ a Brubakerova práce *Nationalism reframed: nationhood and the national question in the new Europe* z roku 1996.

Nacionalismus dle Brubakerova pojetí nevyprodukovaly národy samotné. Nacionalismus je vytvářen a produkován politikami a politickými nástroji. Jako příklad

² Z anglického nationness

uvádí nacionalismus v období existence Sovětského svazu. Rozmach novodobého nacionalismu vnímá jako následek společného utrpení národů a solidarity za sovětského režimu, který nacionalismus potlačoval (Brubaker 1996: 17). Nacionalismus spojuje jak s pojmy jako šovinismus, válka a nucená asimilace, tak i s pojmy jako je demokracie, solidarita, politická legitimita a sebeurčení (Brubaker 2004: 132).

Národnostní menšina

Podle Brubakera národnostní menšinu vystihují tři charakteristiky (Brubaker 1996: 60):

1. Nárokuje si být součástí etnokulturního národa, který se ale liší početností nebo politicky od dominantního etnokulturního národa ve státě
2. Požaduje být respektována
3. Domáhá se kolektivních kulturních a politických práv

I když Brubaker klade všechny strany do konfliktu, nemusí tomu tak být. Počítá i s možností, že národnostní menšina zůstává oddaná nacionalizujícímu se státu plně spolupracuje a participuje ve vládních koalicích. Menšina je neustále pod dohledem externí domoviny, která je připravena ji poskytnout pomoc. Menšina je rovněž náchylná na projevy nacionalismu nacionalizujícím státem samotným. Toto chování může vyvrcholit mobilizací menšiny a stupňováním požadavků na osamostatnění (Brubaker 1996: 58). Také zahrnuje fakt, že chování menšin se může lišit i vevnitř skupiny. Ne všechny menšiny tedy musí být soudržné a mohou existovat skupiny s jinými požadavky vevnitř jedné určité národnostní menšiny.

Nacionalizující se stát

Nacionalizující stát je stát v procesu. Nejedná se stále o plně národní stát a právě to ho nutí prosazovat svůj jazyk, kulturu a politickou nadřazenost. Brubaker počítá s tím, že se jedná o nově nezávislý nebo nově reorganizovaný stát (Brubaker 1996: 5). Tato typologie se proto hodí pro zkoumání nejen Slovenské republiky po osamostatnění se od České republiky, ale i na výzkum Československa jakož to multietnického státu. Je velice

pravděpodobné, že tyto nově osamostatněné státy budou prosazovat nacionalistickou politiku. To vede ke konfliktu s národnostní menšinou, ale i externí domovinou, která neustále monitoruje obě entity. Nově se nacionalizující stát má před sebou mnoho výzev. Jak se stát národním státem a vyhovět přitom požadavkům národních menšin například v otázkách jazyka (Brubaker 1996: 66).

Externí národní domovina

Pro externí národní domovinu nehrají roli hranice. Snaží se chránit a podporovat příslušníky své etnicity a cítí se za ně zodpovědná. Příslušníci národnostní menšiny nejsou s externí domovinou spjati na základě místa narození, jde o vnitřní cítění a pocit sounáležitosti. Externí domovina dohlíží nejen na chování národnostních menšin, ale i na chování nacionalizujících se států. Jelikož se cítí být odpovědná za příslušníky hlásící se k dané národnostní menšině, je schopna nabízet podporu, jak ve formě morální, tak materiální. Může nabízet a poskytovat různá privilegia a podporovat tak navrácení příslušníků národnostních menšin do externí domoviny (Brubaker 1996: 67). Brubaker připouští fakt, že externí domovina může požádat o pomoc mezinárodní organizace a vytvářet tak tlak na nacionalizující se stát. To nás ale přivádí k úvaze, jestli toto chování nepřivádí do hry čtvrtého aktéra, kterému by se měla věnovat pozornost. Mezinárodní organizace mohou mít zásadní vliv na vytváření a implementování menšinové politiky v nacionalizujících státech, proto je potřeba zvážit jejich roli a vliv na původní aktéry v triadickém vztahu.

1.2 Kritika Rogerse Brubakera

Je nesporným faktem, že Brubakerova typologie přinesla do diskuze o národnostní problematice důležitý vhled, byla však vystavena i značné kritice. V této kapitole se věnuji třem kritikám, z nichž jedna vyústila v samostatný koncept.

Klíčovým aspektem Brubakerovy typologie je zaměření se na státy střední a východní Evropy, tzv. nacionalizující se státy, z důvodu jejich historického dědictví participace v mnohonárodnostních státech. Tyto státy dávají do kontrastu se západními tzv. občanskými státy. Právě tato část konceptu čelí kritice Tarase Kuzia, který namítá, že by takové rozlišení nemohla existovat, jelikož všechny státy, nejen státy střední a východní

Evropy jsou vystavěné na etno-kulturním principu a všechny státy se svým způsobem nacionalizují, rozdíl je jen v míře procesu (Kuzio 2001: 136). Toto rozdělení je podle něho nekompetentní a nevyjadřuje skutečnou typologii evropských států. Kuziova typologie je založena na rozdělení na státy občanské a nacionalizující se etnické státy (Kuzio 2001: 149). Do kategorie nacionalizujících se etnických států Kuzio zahrnuje pouze Bělorusko a státy bývalé Jugoslávie. Kuziova typologie občanských států obsahuje čtyři podkategorie občanských států. Jedná se o státy monoetnické, pluralitní liberální, pluralitní neliberální a státy etnické. V těchto podkategoriích na rozdíl od Brubakerova rozdělení najdeme právě i státy střední a východní Evropy. Slovenská republika je v Kuziově typologii řazena mezi pluralitní neliberální státy.

Náznaky na neúplnost Brubakerova konceptu se rovněž objevují v práci Katyryny Wolczuk s názvem *History, Europe and the "national idea": The "official" narrative of national identity in Ukraine* z roku 2000. Upozorňuje na problém týkající se důležitosti současných procesů probíhajících na evropském kontinentu, které Brubaker ve své práci nezohledňuje a pracuje pouze s faktorem minulosti (Wolczuk 2000: 675). Konstatuje, že nelze přehlížet mezinárodní vliv a vliv Evropského projektu na budování národa (Wolczuk 2000: 676).

Kritika Brubakerova konceptu od Adama Smitha ve své podstatě rozšiřuje tento postoj a zaměřuje se na koncept Triadického vztahu obecně a vyzývá k jeho přehodnocení a modernizaci v kontextu politiky 21. století. Jak je již zmíněno R. Brubaker začal na své práci týkající se triadického vztahu pracovat v roce 1993, eseje vyšly souborně v roce 1996. Lze tedy přepokládat, že práce nemusí být již aktuální a je ji třeba upravit a přizpůsobit moderním požadavkům. Koncept Quadratic Nexus neboli kvadratický vztah, představený v roce 2002 v časopise *Global Review of Ethnopolitic*, je v podstatě revizí konceptu Rogerse Brubakera se zohledněním euro-atlantských vztahů. Smith uznává Brubakerův přínos pro zkoumané téma a věcnou diskuzi o nacionalismu, na druhou stranu je jeho velkým kritikem a staví se proti některým jeho vizím. Konstatuje, že koncept triadického vztahu je nedostatečný v době, kdy se většina postkomunistických států snaží stát se členy mezinárodních organizací jako je například Evropská unie nebo NATO (Smith 2002: 10). Svůj postoj demonstruje na případě estonské nacionalizace a europeizace a procesu integrace ruské menšiny. Ve své práci potvrzuje, že nemůžeme zanedbávat tlak mezinárodních organizací a musíme ho vnímat jako významný faktor. Tento faktor je nutné brát v potaz a zahrnout ho do konceptu i v případě Slovenska a

Maďarska. Nelze zpochybňovat vliv zejména Evropské unie na vznik menšinové legislativy v období vstupu a přejímání evropské legislativy, proto jsem se rozhodla zahrnout tento koncept do své práce.

2. Historický nástin slovensko-maďarských vztahů

2.1 Od revolučního roku 1848 k vzniku Československa

Revoluční vlna roku 1848 zasáhla i Rakousko-Uhersko. Požadavky Lajose Kossutha, které vedly k posílení role Uherska a maďarštiny donutily k reakci i slovenské elity. Před rakousko-uherským vyrovnáním byly pro vzestup slovenských národních myšlenek důležité zejména tři dokumenty. Tím prvním byly *Liptovské žiadosti*, vyhlášené 28. března 1848. Na jejich přípravě se podílela skupina „štúrovců“ kolem Janka Francisiho a Štefana Daxnera a dokument žádal zavedení slovenštiny jako úředního jazyka. Požadavky se však nesetkaly u vládních představitelů s odezvou, přesto má pro formování slovenské státnosti zásadní význam (Mrva 2010: 30). Druhým dokumentem a prvním dokumentem s politickými požadavky byli *Žádosti slovenského národa* vyhlášené 28. dubna téhož roku. Politický program žádostí byl zaměřen na rovnost národů v Rakousko-Uhersku, založené na federativním principu a založení vlastních národních orgánů (Hollý 2009: 2). Ani tento dokument se nesetkal s úspěchem. Dalším milníkem ve vztahu k prosazení vlastní reprezentace, bylo založení Slovenské národní rady ve Vídni 16. září 1848 Ľudovítem Štúrem, Michalem Miroslavem Hodžou a Jozefem Hurbanem při organizování národního povstání, které však nebylo úspěšné a Slovenská národní rada tak zanikla (Škvarna 93-96). Třetím dokumentem bylo *Memorandum národa slovenského* z roku 1861, jehož obsahem bylo právní definování národa a jeho nárok na území a rovnoprávné používání jazyka. I tento požadavek ze strany Slováků byl neúspěšný, jelikož Uhersko nepovažovalo Slováky jako historický národ, (Hollý 7-10), avšak Memorandum se stalo podstatným impulsem k vytvoření první slovenské politické strany. Za oficiální vznik Slovenské národní strany se považuje rok 1871 a zformovala ji stejná skupina slovenských buditelů, jenž stála za vznikem Slovenské národní rady. Memorandum se stalo jejím politickým programem a Slovenská národní strana se tak stala hlavním protagonistou slovenské emancipace v Uherském státě (Puskásová 2009: 64-65). V roce

1863 bylo povoleno založení Matice slovenské, což představovalo pozitivní signál slovenským představitelům, situace se však brzo měla změnit.

Po rakousko-uherském vyrovnání v roce 1867 nastalo pro Slováky období tvrdé maďarizace a národnostního útlaku. V roce 1868 odhlasoval uherský sněm zákon, podle kterého se maďarština stala výhradním úředním jazykem pro celé území Uher. V roce 1875 byla rozpuštěna Matice slovenská kvůli své údajné politické činnosti, která vedla k jejímu odklonění se od původního cíle pozdvižení slovenské literatury a umění (Mrva 2010). Slovenský jazyk ustoupil i ve školách, kde se maďarština stala roku 1879 povinným vyučovacím jazykem a o čtyři roky později byly všechny slovenské školy maďarizovány (Frič et al. 1993: 19). Konec 19. století přinesl i navázání spolupráce Slováků s Čechy, v roce 1882 byl založen v Praze studentský spolek Detvan, který přilákal i pozornost T. G. Masaryka, který se stal jeho členem v roce 1887³. Tyto vztahy se ukázaly jako zásadní v průběhu první světové války a formulování politických požadavků po jejím konci. 30. října 1918 přijala Slovenská národní rada v Turčianském svätém Martině *Deklaráciu slovenského národa*. Slovensko se sice vymanilo z maďarského státu, ale bylo natolik oslabeno, že rozhodnutí na vytvoření společného státu s Čechy byl vhodnějším řešením (Irmanová 2004: 142-143). Situace v Maďarsku se po válce vyvíjela nepříznivě a došlo k přímému ohrožení státu, když 21. března vznikla Maďarská republika rad a o tři měsíce později, kdy maďarské ozbrojené síly začaly postupovat směrem k Bratislavě. 16. červan 1919 byla v Prešově vyhlášena Slovenská republika rad. Ta však neměla dlouhého trvání a po obsazení zabraného území československým vojskem 7. července 1919 zanikla (Krajčovičová 2009: 12). Maďarsko jako nástupnický stát Rakousko-Uherska v roli poražené mocnosti podepsalo v roce 1920 Trianonskou mírovou smlouvu, která se stala jedním z největších traumat v historii jeho existence. Maďarsko ztratilo 71, 4 % svého území a 63, 6% populace, i když záměrem bylo přerozdělit území na základě etnického principu, okolo 3,5 milionu etnických Maďarů se na základě Trianonské smlouvy ocitlo na území nástupnických států (Vardy 1983: 21-22).

³ Více na <http://www.detvan.cz/>

2.2 První a druhá Československá republika

Československá republika se musela s menšinami na jejím území vypořádat i v rámci zákonů. Úředním jazykem nové republiky byl v rámci ideje „čechoslovakismu“⁴ jazyk československý. Používání jazyka menšiny bylo upraveno zákonem 122/1920 Sb., který stanovoval možnost použití menšinového jazyka v úředním styku v obcích s podílem menšiny nejméně 20 %⁵. Maďarská menšina měla své politické strany, které byly zastoupeny i v parlamentu. Nejsilnější stranou byla Országos Keresztényszocialista párt (Zemská křesťansko-socialistická strana), která chtěla zastupovat různé sociální vrstvy a etnika, a Magyar Nemzeti part (Maďarská národní strana), jenž usilovala o uplatňování etnického přístupu. Od roku 1932 byl předsedou Keresztényszocialista párt János Esterházy, jedna z nevýraznějších osobností maďarské menšiny v Československu. Strany se v roce 1936 sloučily a pod názvem Sjednocená maďarská strana. Prosazovaly slovenskou autonomii a po roce 1938 již připojení menšinových území k Maďarsku (Šutaj 2012: 21). János Esterházy byl představitelem konzervativního proudu a zastáncem Slovenské autonomie. V roce 1935 se stal poslancem národního shromáždění, kde aktivně zastupoval maďarskou menšinu. Jeho politika se vyznačovala prosazováním principu rovnoprávnosti v rámci demokratických pravidel bez inklinací k autonomii pro maďarskou menšinu. Jako důsledek podepsání Mnichovské smlouvy byla podepsána první Vídeňská arbitráž, která znamenala podstoupení značné části území Slovenska Maďarsku. I po vyhlášení Slovenského státu⁶ zůstal János Esterházy na území Slovenska a podílel se na politickém životě, otevřeně odmítal národní socialismus a neschvaloval ani deportace Židů (Tóth 2013: 157-163). V období Slovenského národního povstání⁷ byla rozpuštěna Maďarská strana, která byla jedinou povolenou maďarskou stranou v období existence Slovenského státu. Rovněž byly zrušeny ty maďarské a německé školy, které byly zřízeny až po vyhlášení slovenské autonomie (Šutaj 2012: 23).

2.3 Od konce druhé světové války po rozdělení Československa

Kvůli Košickému vládnímu programu ztratilo maďarské a německé obyvatelstvo na základě principu kolektivní viny státní občanství, měl být zkonfiskován jejich

⁴ Koncepce vycházející z přesvědčení, že Češi a Slováci jsou příslušníci jednoho národa

⁵ Přesné znění zákona na <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1703&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

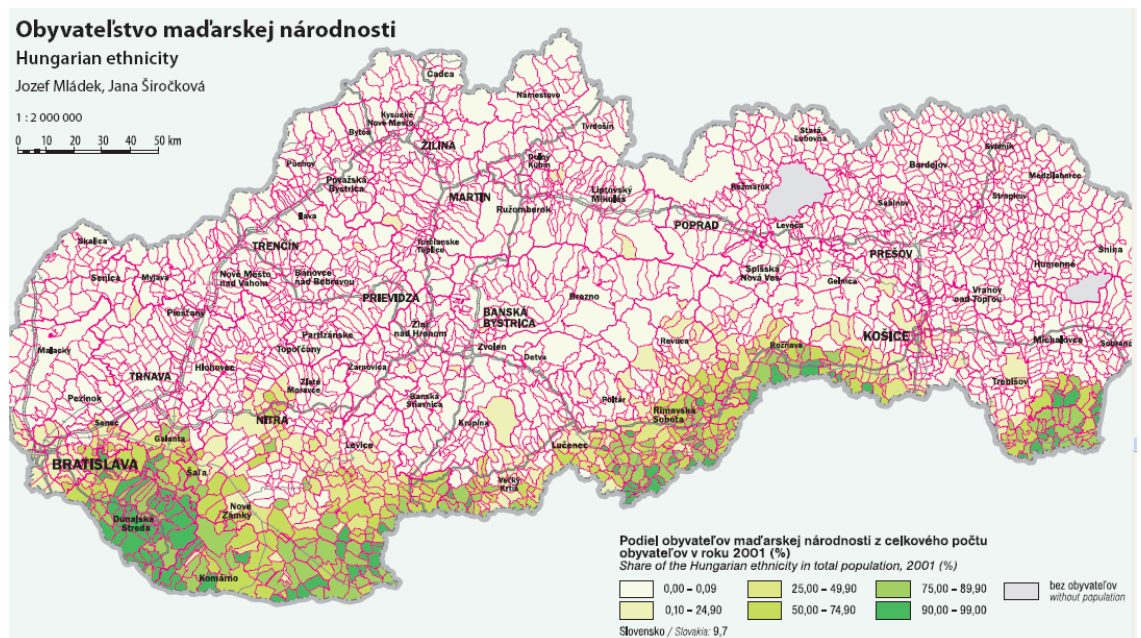
⁶ Označení pro Slovenskou republiku v letech 1939-1945

⁷ 29. srpna 1944-28. října 1944

majetek a uzavřeny menšinové školy na území Československa. Zároveň začal na Slovensku proces reslovakizace⁸ (Frič et al. 1993:25). V roce 1946 byla navíc podepsána mezistátní dohoda o výměně obyvatelstva mezi Československem a Maďarskem. Na základě dohody se mohli Slováci žijící v Maďarsku dobrovolně přihlásit na výměnu, ale Maďary žijící na Slovensku pro výměnu vybíraly státní orgány Československa. Také bylo rozhodnuto o jednostranném odsunu Maďarů, kteří se dopustili trestných činů (Šutaj 2012: 42). S nástupem Komunistické strany k moci se situace maďarské menšiny na území Československa změnila. Národní shromáždění přijalo 25. října 1948 zákon, který vrátil státní občanství Maďarům žijícím v Československu, kteří byli 1. listopadu 1938 státními příslušníky Československa a v době přijetí zákona pobývali v Československu a nebyli občany cizího státu. Podmínkou bylo složení slibu do 90 dní od nabytí platnosti tohoto zákona. Za komunismu bylo také obnoveno maďarské školství na Slovensku. V roce 1948 rovněž Ústřední vedení Komunistické strany Slovenska začalo vydávat týdeník v maďarském jazyce s názvem *Új Szó*. Noviny se snažily informovat o všech tématech a v roce 1949, začaly vycházet dokonce jako deník a byly vydávány až do listopadu 1989 (Gabzdilová in Šmigel' 2007: 186-187). Dalším ústupkem bylo v roce 1949 zřízení *Csemadoku*, kulturního svazu maďarských pracujících. Organizace byla součástí Národní fronty a postupně se z něho stala masová organizace s dobře propracovanou organizační strukturou, která přežila i komunistickou éru (Šutaj 2013: 47-50). Období komunismu znamenalo uklidnění vzájemných vztahů, neboť z podstaty ideologie komunismu nebyla hlavním tématem otázka etnicity. V roce 1968 se zvýšil počet poslanců v zákonodárných sborech a v roce 1969 se součástí vlády stal i ministr pro národní menšiny, avšak tato funkce byla o dva roky později zrušena (Frič et al. 1993: 47). V roce 1977 se Československo s Maďarskem dohodlo na výstavbě společného projektu Gabčíkovo-Nagymaros, přehradnímu systému na snížení dopadu záplav s hydroelektrárnou. Projekt se stal dlouhodobě problematický. V roce 1989 Maďarsko přerušilo výstavbu na své straně bez toho, aniž by informovalo Československo. Spor skončil v devadesátých letech u Mezinárodního soudního dvora v Haagu, ani tak strany nedošly společné dohodě (Dóczy 2014: 17-19). Po roce 1989 se znovu začaly vyvíjet i strany maďarské národnosti menšiny. Již 18. listopadu 1989 vznikla Maďarská nezávislá iniciativa (v roce 1992 změnila název na Maďarskou občanskou stranu), ta

⁸ Reslovakizace vycházela z myšlenky, že Maďaři na Slovensku nikdy neexistovali, jedná se o maďarizované Slováky

se však začala brzy štěpit. V roce 1990 se odštěpil proud kolem Miklóse Duraye pod názvem Együttéles – Soužití. Mezi další strany, které se odštěpily patřilo Maďarské křesťanskodemokratické hnutí, Strana maďarských socialistů a Maďarská lidová strana. Maďarští socialisté a lidovci však neměli valnou volební podporu a postupně byli marginalizováni (Kopa 2008: 241-243). Po pádu komunismu se do popředí dostala otázka ohledně budoucí podoby státního útvaru. Češi i Slováci vnímali tuto skutečnost odlišně. Většina české reprezentace si přála stát jeden, kdyžto na Slovensku doufali v existenci dvou států spojených určitou formou konfederace nebo unie. Odlišně na tuto skutečnost pohlíželi zástupci maďarské menšiny, kteří byli pro vytvoření státu jednoho (Kopeček in Kopeček 2003: 18). Nakonec se obě země dohodly na rozdělení federace, a tak se v roce 1993 Slovensko stalo samostatným státem. Maďarská národnostní menšina je nepočtenější národnostní menšinou na Slovensku. Její obyvatelstvo je koncentrováno zejména kolem jižní hranice státu. Následující mapa ukazuje podíl maďarské menšiny na úrovni obcí, jelikož zobrazení podílu obyvatel na úrovni okresů a krajů je zavádějící.

Obrázek 1: Obyvatelstvo maďarské národnostní menšiny v obcích, zdroj: Mládek, Jozef et al.. 2006. Demogeographical Analysis of Slovakia. Bratislava: Univerzita Komenského

3. Vývoj menšinové politiky v letech 1994-2010

3.1 Mečiarovo Slovensko 1994-1998

Jedním ze zlomových bodů ve sporu mezi prezidentem Michalem Kováčem a premiérem Vladimírem Mečiarom, který poznamenal velkou část 90. let slovenské politiky, je neodmyslitelně odvolání Vladimíra Mečiar z postu premiéra v březnu 1994. Ani toto vyvrcholení politické krize nezabránilo dalšímu volebnímu úspěchu Hnutí za demokratické Slovensko (dále jen HZDS) tentokrát v koalici s Rolnickou stranou Slovenska. Strana maďarské koalice se sice stala dle voleb třetí nejsilnější parlamentní stranou, ale nakonec se součástí vládní koalice stala strana Slovenská národní strana (SNS) a Združenie robotníkov Slovenska (ZRS). Právě Slovenská národní strana se stala jedním z hlavních příčin problému ve vztahu k Maďarsku v letech 1994-1998. Její vystupování a silný důraz na národnostní problematiku ochladilo Slovensko-Maďarské vztahy a vyhrcovalo problematiku maďarské menšiny. Tzv. maďarskou kartu používalo zejména ke konfrontačnímu charakteru a k blokaci opozice (Irmanová 2005: 168). Vládu tohoto uskupení můžeme charakterizovat jako vládu permanentního vnitropolitického napětí, narůstajících konfliktů mezi slovenskou státní reprezentací a maďarskou menšinou a hrozby mezinárodní politické izolace SR⁹. I přes fakt, že maďarské strany oslovovaly pouze konkrétní část obyvatelstva, v roce 1994 koalice tří maďarských stran Strana maďarskej komunity-Magyar Közösség Pártja, Spoluzitie-Együttélés a Magyar Polgári Párt-Maďarská občianska strana, dosáhla ve volbách 1994 velkého volebního úspěchu a i přes neúčast na vládě se s 9,98 % stala třetím nejsilnějším parlamentním seskupením v zemi. Je třeba zmínit, že maďarská menšina je jedinou menšinou na Slovensku, která má pravidelně své zástupce v parlamentu, je charakteristická vysokým podílem etnické identity a celkově se ve vysoké míře podílí na politickém i kulturním životě země (Smetanková 2013: 60, Kopa 2008: 250).

Požadavky maďarské menšiny na Slovensku můžeme odvíjet od stanoviska shromáždění místních samospráv jižního Slovenska, které se konalo 8. 1. 1994 v Komárně. Zde byly formulovány požadavky maďarské menšiny ve čtyřech oblastech: politické, samosprávní, veřejnoprávní a ústavněprávní. Šlo především o uznání kolektivních práv

⁹ Takto tuto vládu charakterizují stránky Úřadu vlády České republiky. Dostupné z: <https://www.vysledkyvolieb.sk/parlamentne-volby/1994/vysledky> (25. 4. 2019)

v ústavě s odvoláním na usnesení OSN o ochraně identity, právo používat mateřský jazyk na území s více než 10 % maďarského obyvatelstva, zrovnoprávnění maďarštiny se slovenštinou, zastoupení Maďarů ve státních orgánech odpovídající jejich početnosti, decentralizovanou státní správu a vznik vyšších územních celků tak, aby nedošlo k rozdělení a marginalizaci maďarské menšiny, která by zamezila maďarské menšině přístup k řešení vlastních problémů. Také předložili návrh na vytvoření jednoho nebo tří samosprávných regionů v oblasti, kde maďarská menšina tvoří více než 50 % obyvatel. Zavázali se k budování Slovenské republiky spolu se slovenským národem bez územní autonomie (Irmanová 2005: 256-257). K těmto zásadám se přihlásily i maďarské strany na Slovensku, což vedlo právě k vytvoření Maďarské koalice.

Ústava Slovenské republiky přijatá 1. 9. 1992 definuje práva menšin dle článku 33, podle kterého příslušnost ke kterékoliv národnostní menšině nebo etnické skupině nesmí být nikomu na újmu. Dále článek 34 zaručuje všestranný rozvoj, společné právo s jinými příslušníky menšiny anebo skupiny rozvíjet vlastní kulturu, právo přijímat a rozšiřovat informace v jejich mateřském jazyce, sdružovat se v národnostních uskupeních a využívat vzdělávacích a kulturních institucí. Podle zákona mají příslušníci menšin zaručené právo osvojení si státního jazyka, právo na vzdělání v jejich jazyce, právo používat jejich jazyk v úředním styku a právo zúčastňovat se řešení věcí týkajících se národnostních menšin a etnických skupin. Za podmínky, že výkon práv zaručených ústavou nepovede k ohrožení svrchovanosti, územní celistvosti Slovenské republiky a k diskriminaci ostatního obyvatelstva¹⁰.

V podobném duchu se neslo i programové prohlášení vlády, které bylo předloženo v lednu 1995 obsahovalo důležité body týkající se mezinárodní spolupráce. Jednalo se především o snahu získat členství v Evropské unii a Severoatlantické alianci. Dále obsahovalo body týkající se sousedské spolupráce, konkrétně s Maďarskem se mělo jednat o vypracování základní smlouvy. Program vyzdvihuje rovnost menšiny s většinou a zavazuje se k urychlenému přistoupení k rámcové dohodě o ochraně menšin Rady Evropy. Obecná část programu o národnostních menšinách se týká hlavně podpory, ochrany a šíření slovenské kultury a slovenského jazyka a práv Slováků na smíšených územích (Smetanková 2013: 60). Programové prohlášení Mečiarovy vlády může působit nejasným, či zmateným dojmem. Program se na jedné straně opíral o hodnoty demokratického

¹⁰ Text ústavy Slovenské republiky, dostupný z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/20190223>

právního státu jako jsou politická pluralita a etnická a náboženská tolerance či ochrana menšin na základě mezinárodních norem a respektování názorů opozice (Mesežnikov in Bútora, Hunčík 1996: 13). Na druhou stranu zmiňoval přípravu zákona o státním jazyce a jeho důležitou roli v utváření slovenské identity (Irmanová 2005: 159). Právní ukotvenost však s běžnou praxí neměla v době třetí Mečiarovy vlády moc společné. Praktická politika HZDS a jeho koaličních partnerů tak ve skutečnosti nebyla v souladu s programovým prohlášením vlády a v mnoha případech mu i odporovala (Mesežnikov in Bútora, Hunčík 1996: 13). V letech 1994-1998 tak můžeme hovořit o kroku zpět nebo o konsolidační regresi (Kopeček in Kopeček 2003: 22-23), koncentraci moci, která je symbolizována silnou pozicí charizmatického vůdce, a snahou elit změnit „demokratická pravidla hry“. I přes skutečnost, že strana Maďarské koalice byla podle voleb třetím nejsilnějším parlamentním subjektem na Slovensku, stala se v tomto období díky téměř neexistujícímu konsenzu a dialogu uvnitř státu téměř marginální stranou. Otázka maďarské menšiny se stávala spíše konfrontačním nástrojem vedoucích činitelů HZDS vůči poslancům Maďarské koalice (Irmanová 2005: 166).

Důležitou roli v tomto období představují upozornění zasílána představiteli Maďarské menšiny mezinárodním organizacím, týkající se nedodržování menšinových práv na Slovensku. Nutno však podotknout, že tyto upozornění se neomezují pouze na dobu působení třetí Mečiarovy vlády, ale lze se s nimi setkat již před rokem 1989 (Šutaj in Šutaj 2005: 100). Avšak stálá existence takových upozornění po pádu komunismu nebo vzniku samostatné Slovenské republiky může naznačovat nedostačující právní ukotvení menšinových práv a jejich dodržování na území tohoto státu. Především v období, kdy se většina bývalých postkomunistických států snaží o začlenění do Evropských struktur a s tím spojeného přibližování se k Evropské legislativě a jejímu dodržování. Politický vývoj na Slovensku byl natolik neuspokojivý, že slovenské vládě byl v roce 1995 doručena již druhá demarše (první v roce 1994) ze strany Evropské unie a demarše ze strany Spojených států. Jednalo se především o znepokojení nad politickým vývojem a nestabilitou v zemi v souvislosti s únosem syna prezidenta Michala Kováče a napětím panující mezi státními institucemi. Obsahem zprávy bylo zdůraznění respektování opozičních názorů, lidských a občanských práv (Mesežnikov in Bútora, Hunčík 1996: 17). V listopadu pak evropský parlament přijal rezoluci, na základě které vydal varování slovenské vládě o zajištění nezávislého vyšetření únosu prezidentova syna a vyzývá k vedení demokratické politiky. Nestane-li se tak, bude Evropská unie nucena pozastavit program pomoci a spolupráce

v rámci Evropské asociační dohody. Premiér však bral evropskou reakci jako neopodstatněnou v kontrastu s prezidentem, který dokonce varoval před mezinárodní izolací (Mesežnikov in Bútor, Hunčík 1996: 17).

Mečiarova vláda značně změnila financování menšinové kultury. Již v projevu Vladimira Mečiara ve Zlatej Idke v roce 1993 byla avizována změna v kulturní politice HZDS. Dle programového prohlášení vlády se tak cílem kulturní politiky stalo upevnění státnosti a národní kulturní hodnoty (Zajac in Bútor, Hunčík 1996: 175). To se v praxi projevilo také Zákonem o státním jazyku, který je podrobněji rozebrán v jiné části této kapitoly. Podle zákona č. 58/1995¹¹ O státním rozpočtu na rok 1995 bylo vyhrazeno 58 milionů slovenských korun, což bylo o 82 milionů méně než v předchozím roce. O polovinu byly zkráceny příspěvky na národní kulturní svazy, rovněž tak sníženy dotace na národnostní tisk (Irmanová 2005: 178). V roce 1995 a ve větší míře v roce 1996 byly přidělovány dotace ve prospěch těch organizací, které veřejně deklarovaly jako pro vládní, a to ve všech sektorech kultury (Zajac in Bútor, Hunčík 1996: 178-179). Problematika financování zasáhla maďarskou menšinu zejména skrz omezení financování organizace CSEMADOK, která sdružuje maďarské kulturní nepolitické organizace a tvoří tak hlavní centrum maďarské kultury na Slovensku. Dotace pro CSEMADOK byly v roce 1995 sníženy o 40 % a v následujícím roce úplně zrušeny, což vedlo nejen k propouštění zaměstnanců, ale také k pozastavení nebo úplnému zrušení vydávání menšinových periodik (Zajac in Bútor, Hunčík 1996: 179).

Mezi hlavní problémy tohoto období patří také příprava a ratifikace takzvané základní slovensko-maďarské smlouvy, která byla zmiňovaná již v programovém prohlášení třetí Mečiarovy vlády. Při tomto procesu se výrazněji projevil nacionalistické a protimaďarské nálady uvnitř SNS. SNS opakovaně vyhlášovala, že slovensko-maďarská smlouva je špatně připravena, nechrání národní a státní zájmy Slovenska, snižuje důvěryhodnost Slovenské republiky na mezinárodní scéně, otvírá Maďarsku dveře do slovenské vnitřní politiky a dělá ze Slovenska rukojmí ve vztahu k maďarské menšině (Mesežnikov in Bútor, Hunčík 1996: 18). Vladimír Mečiar však z pozice premiéra věděl, že tato smlouva je hlavně taktickým krokem, jak umlčet kritiky z řad Evropské unie (Anna Uhrová-Mészárosová 2008: 49), a proto vytvořil nátlak na SNS, který se měl týkat údajné změny složení vládní koalice, jednalo se o Stranu demokratickej ľavice, která mohla SNS

¹¹ Přesné znění zákona na <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1995/58/20120101>

nahradiť ve vládě (Mesežnikov in Bútor, Hunčík 1996: 168-169). Právě tato situace donutila SNS přehodnotit svůj postoj k ratifikaci této smlouvy. Obě země se v tomto případě projeví jako neschopné udělat krok navíc. Slovensko nebylo ochotné jít nad rámec evropských norem, tak jak o to požádala maďarská strana v otázce ochrany menšinových práv. Ze strany Maďarska vyvstal problém v bodě týkajícím se neporušitelnosti slovenských hranic. Maďarská strana tento bod smlouvy považovala za zcela zbytečný, neboť se k němu již zavázala podpisem pod multilaterálními dohodami Závěrečného aktu konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v Helsinkách (Wlachovský in Bútor, Hunčík 1996: 30). Smlouva byla nakonec podepsána 19. 3. 1995 v Paříži v rámci Paktu stability pod názvem Smlouva o dobrém sousedství a přátelské spolupráci. Smlouva garantovala Slovensku neporušitelnost státních hranic výměnou za respektování menšinových práv na území republiky. Tento pozitivní krok byl však následně zastíněn téměř ročním odkladem ratifikace ve Slovenské národní radě (Anna Uhrová-Mészárosová 2008: 49).

Velkou vlnu nevole vyvolal i takzvaný jazykový zákon, který byl přijat rovněž v roce 1995. Zákon byl do značné míry považován za podraz vůči podmínkám vyjednaných v rámci základní slovensko-maďarské smlouvy, která byla sice již podepsaná, ale stále nebyla ratifikovaná Národní radou Slovenské republiky (Sándor in Bútor, Hunčík 1996: 49). Do roku 1995 se pravidla týkající se jazyka řídila zákonem číslo 428/1990 sbírky zákonů. Tento zákon podrobně upravoval používání slovenštiny a jazyků menšin. Zákon stanovuje podmínky užívání menšinových jazyků následovně: *„Ak príslušníci národnostnej menšiny tvoria v meste alebo obci najmenej 20 % obyvateľstva, môžu v takýchto mestách a obciach používať v úradnom styku svoj jazyk. Ak v takýchto mestách alebo obciach vystupuje v úradnom styku občan, ktorý nie je príslušníkom národnostnej menšiny, vedie sa konanie v úradnom jazyku. Pracovníci štátnych orgánov a orgánov samosprávy obcí nie sú povinní ovládať a používať jazyk národnostnej menšiny. Verejné listiny a spisová agenda sa vyhotovujú v úradnom jazyku“*¹². Zákon vydaný v roce 1995 jako Zákon č. 270/1995 Sb. s názvem Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o štátnom jazyku Slovenskej republiky, byl sice mnohem obsáhlejšího charakteru než původní zákon federace z roku 1990, omezil však používání menšinových jazyků především v úředním styku. Proti přijetí tohoto zákona v době jeho přípravy konstantně vystupovali představitelé všech maďarských stran, ale v konečném důsledku s nimi nebylo

¹² Zákon 428/1990 Sb., dostupný z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/428/19901025>

vedeno ani jedno jednání i přes slib premiéra Mečiara, že s nimi bude vláda zákon konzultovat, stejně tak nebyly akceptovány ani připomínky Rady Evropy (Irmanová 2005: 176). Znepokojení vyvolaly hlavně vysoké pokuty za jeho porušení. Přijetí tohoto zákona způsobilo také rozkol v opozici, jelikož jediní poslanci, kteří hlasovali proti přijetí, byli poslanci Maďarské koalice a zbytek opozice čili poslanci Demokratické unie a Strany demokratickej ľavice (Mesežnikov in Bútora, Hunčík 1996: 22). Další ránou pro Maďarskou koalici v opozici bylo založení alternativního maďarského politického subjektu Maďarské ľudové hnutie za zmierenie a prosperitu, které začalo získávat velkou část voličů Maďarské koalice, zejména kvůli umírněnějším názorům. Pro představitele maďarské koalice to byl konkrétní důkaz úsilí HZDS o oslabení opozice (Mesežnikov in Bútora, Hunčík 1996: 22). Jazykový zákon ze své podstaty porušoval článek 34 Ústavy Slovenské republiky, což bylo napadeno i poslanci Maďarské koalice a Křesťanskodemokratického hnutí. Ústavní soud však žádný nález nevypracoval (Irmanová 2005: 1977). Některé následky jazykového zákona se jevily až absurdně a vůbec nerefletovaly skutečné problémy. Například, když byl Národní radou Slovenské republiky radou přijat na konci roku 1996 nový jednací řád, dle kterého nesměli poslanci používat v plénu menšinový jazyk (Irmanová 2005: 177). Na první pohled by toto opatření nebylo tak absurdní a dalo by se vnímat jako pouze silnější prosazování nacionálních prvků, poslanci menšinových stran však nikdy v plénu menšinový jazyk nepoužili čili neexistoval žádný důvod k tomuto opatření.

Následky jazykového zákona se projevíly i v sektoru školství. Jednalo se o kauzu dvojjazyčných vysvědčení, která se následkem jazykového zákona přestala vydávat na školách s maďarským vyučovacím jazykem (Olejník in Šutaj 2005: 140). Drobným ústupkem byl opis v mateřském jazyce, který bylo možno získat za poplatek 20 korun¹³. Za vlády Vladimíra Mečiara již nedošlo k vyřešení tohoto problému, ten byl vyřešen až dodatečným zákonem o jazycích národnostních menšin číslo 184/1999 sbírky zákonů.

Zvyšování podílu nacionalistické legislativy se projevilo i ve snaze zavést na školách s maďarským vyučovacím jazykem část předmětů ve slovenském jazyce. Tato praxe je komplikovaná především v historickém kontextu neúspěšných komunistických reforem a maďarskou zkušeností, která dokazuje, že dvojjazyčné vyučování vede ke zvýšení asimilace menšin a snižování etnické identifikace (Dostál in Bútora, Hunčík 1996: 53). Jak popisuje slovenská historička Soňa Gabzdilová existují dva postoje

¹³ V článku Hospodářských novin dostupný z: <https://archiv.ihned.cz/c1-946223-dvojjazycne-vysvedceni-nezadouci>

ke dvojjazyčnému vyučování. Jeho zastánci argumentují, že vyučování slovenštiny na školách s menšinovým vyučovacím jazykem by vedlo k většímu počtu příslušníků menšiny s vysokoškolským vzděláním, jelikož neznalost slovenštiny zhoršuje šanci příslušníků menšin k přijetí na vysoké školy. Oponenti namítají, že takový postoj je mylný, jelikož vyučování jen některých předmětů ve slovenštině by způsobilo, že by si studenti osvojili slovenskou terminologii jen u některých předmětů, proto je třeba se zamýšlet nad jinými přístupy (Gabzdilová in Sokolová, Šrajerová 1998: 196). Pokud vnímáme projekt alternativního vyučování, jako způsob zvýšení stupně vzdělanosti národnostních menšin, musíme konstatovat, že se jedná o poněkud nešťastný návrh řešení, které navíc přišlo v nevhodnou dobu. Existoval sice výzkum agentury FOCUS z roku 1994, uskutečněný na objednávku ministerstva školství, jehož výsledky uváděly zájem až 25 % rodičů maďarské národnosti o dvojjazyčné vyučování. Problém spočíval v načasování výzkumu. Ten byl proveden v krátkém období vlády Jozefa Moravčíka, kdy existoval větší společenský i politický dialog (Gabzdilová in Sokolová, Šrajerová 1998: 198). Mečiarova vláda dialog s opozicí utlumila na minimum a její nacionalistická agenda nevytvořila příhodné podmínky pro zavádění těchto rozhodnutí. Právě tato situace vytvořila podmínky pro okamžitý odpor ze strany maďarských stran, ale i například maďarských pedagogů a rodičů dětí z maďarských škol. Ředitelé, kteří nesouhlasili s alternativním vyučováním, byli často zbaveni funkce. Celkově byl projekt alternativního vyučování neúspěšný, v konečném důsledku bylo alternativní vyučování zavedeno jen v 29 školách a jedné základní a třech středních školách (Dostál in Bútora, Hunčík 1996: 54).

Důležitou událostí, která potvrdila směr politiky třetí Mečiarovy vlády, byla reforma veřejné správy. O reorganizaci územních celků se zmiňovalo již prohlášení maďarské menšiny z Komárna roku 1994, které se odkazovalo především na historické členění Slovenska a župní systém (Irmanová 2005: 262). Na základě zákona č. 221/1996 sbírky zákonů vzniklo 79 okresů a 8 krajů. Změna územního uspořádání se setkala s velkou vlnou kritiky, především pro nerespektování historických územních celků a přirozených hranic. Hustota okresů kopírovala volební úspěch HZDS, v přímé návaznosti na možnou volební reformu, ze které by tak HZDS mělo největší profit (Krivý in Bútora Hunčík 1996: 257), přitom nevznikl ani jeden okres s převahou maďarského obyvatelstva (Irmanová 2005: 262). Vznik poměrně velkých krajů, které nerespektují historické regiony a záměrně se promíchávají se severními regiony, přinesl naprosté rozředění území s koncentrovanou maďarskou menšinou (Sloboda 2014: 9). Nové územní uspořádání tak mělo především diskriminační charakter a umožnilo pouze další koncentraci moci v rukou vládních stran.

Celkový vývoj Slovenska po značnou část devadesátých let přinesl ve většině případů spíše krok zpět než krok k integraci do Evropských struktur či struktur NATO. Také znamenal zpomalení, ne-li úplné zamrznutí demokratizačního a liberalizačního procesu země. Vágní postoj vládní koalice k řešení vnitropolitických problémů a nerespektování názorů opozice učinil ze Slovenska nespolehlivého a nestabilního partnera. Strany maďarské koalice tvořily po celou dobu třetí Mečiarovy vlády aktivní opozici, jejíž názory nebyly v drtivé většině ani konzultovány, natož vyslyšeny. Posilující nacionalistický prvek vládní politiky projevující se koncentrací moci v rukou vládní koalice a konfrontačním charakterem důležitých zákonů zpomalil demokratický vývoj Slovenska a jeho přerod ve spolehlivého partnera na mezinárodní scéně. Slovensko se tak následkem neplnění Kodaňských kritérií na základě Madridského summitu v roce 1997 ocitlo mimo Lucemburskou skupinu, se kterou bylo zahájeno finální vyjednávání o jejich přistoupení (Káčer 1999: 70). Slovensko se tak stálo před důležitým rozhodnutím týkajícím se především budoucího postavení v mezinárodním prostoru. Nacionalizace politiky, nestabilní vnitřní politická situace země, kriminalizace a korupce politiky tak dovedla zemi k možné politické izolaci. I přes tato rizika se profilace politiky vládní koalice do konce volebního období nezměnila. O charakteru směřování země tak fakticky mohly rozhodnout volby roku 1998.

3.2 První a druhá vláda Mikuláše Dzurindy 1998-2006

Konec období vlády V. Mečiara a blížící se volby v roce 1998 znamenaly naději na obměnu elit a stabilizaci politické situace země. Možné pochybnosti o tomto vývoji narušily zejména dvě události. Tou první bylo zmařené referendum roku 1997. Zde se ukázala názorová sjednocenost opozice a její snaha předejít možné politické krizi (Belko, Kopeček in Kopeček 2003: 87). Druhou událostí bylo prosazení volebního zákona jako reakce HZDS na rostoucí preference opozičních uskupení a jejich snahy tvořit koalice jako nástroj možné blokace HZDS pro nadcházející volby. HZDS prosadilo zavedení vnitřně koaličního kvóra, které určovalo minimální zisk 5 % hlasů pro každou stranu v koalici a existenci jednoho volebního obvodu (Mesežnikov 2006). Tato skutečnost by pro stávající koalici tří maďarských stran měla pravděpodobně likvidační charakter, a proto strany přistoupily na možnost integrace do jedné strany pod názvem Strana maďarské koalice. I když existovaly v nově vzniklé straně různé názorové proudy a platformy, vzniklé na

základě původních stran (Kopa 2008: 244), Strana maďarské koalice se stala stabilním politickým subjektem, co se týče soudržnosti, pevnosti poslaneckého klubu, chování uvnitř vládní koalice ale i volební podpory (Irmanová 2005: 278, Kopa 2008: 250). Předsedou Strany maďarské kolice byl zvolen Béla Bugár. Ve volbách 1998 se strana umísila na čtvrtém místě s 9,12 % hlasů a získala 15 mandátů¹⁴. I když volby vyhrálo Mečiarovo HZDS vládní koalici vytvořily Strana demokratické koalice (SDK), Strana demokratické levice (SDL), Strana maďarské koalice (SMK) a Strana občanského porozumění (SOP) v čele s premiérem Mikolášem Dzurindou. Účast SMK na vládě byla podmíněna požadavkem, že SMK nebude požadovat vytvoření územní autonomie na etnickém základě a po dobu existence vládní koalice nebude otvírat otázku Benešových dekretů (Irmanová 2005: 191, 285). Zahnutí Strany maďarské koalice bylo všeobecně vnímáno jako stabilizační prvek slovenské politické scény (Havlík in Kopeček 2003: 125). Programové prohlášení první vlády Mikuláše Dzurindy je silně orientované na integraci do Evropské unie a struktur NATO. Vládní koalice se v prohlášení zavázala řešit přípravu pedagogů pro školy s menšinovým vyučovacím jazykem, zvýšit vzdělanostní úroveň příslušníků národnostních menšin, obnovit vydávání dvojjazyčných vysvědčení a vedení dvojjazyčné pedagogické dokumentace. Zároveň deklarovala, že vláda nedopustí žádné formy rasové nebo národnostní nesnášenlivosti, bude podporovat veškeré formy výchovy k vzájemné národnostní úctě, vytvářet podmínky pro vysílání v jazyce menšin v STV a SRo a bude dodržovat závazky vyplývající z ratifikovaných mezinárodních dokumentů. Slíbila vypracovat analýzu o stavu lidských a menšinových práv ve Slovenské republice a následně na jejím základě rozhodnout o možném přistoupení k dalším konvencím případně přijmout ústavní zákon o postavení menšin ve Slovenské republice. Důležitým bodem prohlášení je návrh vlády na přípravu zákona o používání menšinových jazyků, který nebyl dořešen v rámci funkčního období minulé vlády a podpoření podpisu Charty regionálních a menšinových jazyků¹⁵. Z programového prohlášení vyplývá snaha napravit křivdy minulé vlády ve všech oblastech společenského života a v porovnání s prohlášením minulé vlády působí inovativním a umírněným dojmem.

Již jen skutečnost, že se strana reprezentující maďarskou menšinu stala součástí vládní koalice přinesla Slovensku kredit na mezinárodní scéně. Dzurindova vláda byla připravená napravit chyby, které vedly ke skutečnosti, že se Slovensko stalo opozdilcem

¹⁴ Výsledky voleb 1998 dostupné z: <https://www.vysledkyvolieb.sk/parlamentne-volby/1998/vysledky>

¹⁵ Prohlášení vlády dostupné z https://www.vlada.gov.sk/data/files/981_programove-vyhlasenie-vlady-slovenskej-republiky-od-30-10-1998-do-15-10-2002.pdf

integrace. Menšinová otázka byla jedním z hlavních faktorů, které ovlivnily tento stav, proto se vláda touto problematikou začala neprodleně věnovat. Na vládní úrovni byla zřízena funkce místopředsedy pro lidská a menšinová práva, při ministerstvu kultury vznikla sekce menšinový kultur a zásadní změny byly provedeny i ve složená Rady pro národnosti, ve které představitelé minorit získali většinu. Již v lednu 1999 bylo obnoveno vydávání dvojjazyčných vysvědčení a znovu umožněno vést pedagogickou dokumentaci v menšinovém jazyce (Irmanová 2005: 199). Koalice si kladla vyřešení zejména těch problémů maďarské menšiny, které se v uplynulém období jevily jako nejpalčivější a přivedly tak slovensko-maďarské vztahy na bod mrazu (jazykový zákon, reforma územního uspořádání, menšinové školství).

Jako klíčové se ukázalo vyřešení zákona o používání menšinových jazyků, který byl přislíben již v roce 1995 po schválení jazykového zákona, avšak v období minulé vlády nebyl připraven. Ve své podstatě neexistence tohoto zákona byla jak v rozporu se slovenskou ústavou, která garantuje ochranu menšin, ale také s legislativním rámcem Rady Evropy, které je Slovensko členem již od roku 1993. Vládní koalice si byla vědoma důležitosti přijetí zákona, který by uspokojil představitele Evropské unie natolik, aby byly zahájeny přístupové rozhovory. Strana maďarské koalice předložila propracovaný návrh, který snižoval hranici nutnou k používání menšinového jazyka z 20 % na 10 % (Daftary, Gál 2000: 29). Koalice nebyla názorově jednotná a již zde se ukázaly první problémy. Intenzivní tlak ze strany Evropské unie na domácí vládu donutil koalici k rychlému jednání i přes fakt, že nebyl nalezena shoda (Pridham 2002: 218). Předložený zákon, byl pouze návratem k zákonu z roku 1990, který stanovoval hranici podílu obyvatel menšiny v obci na 20 % a byl doplněn pevně stanoveným seznamem těchto obcí na základě sčítání lidu z roku 1991. Možnost obracet se na příslušné úřady v mateřském jazyce však platila pouze na úrovni obcí. Rovněž byly zrušeny pokuty za nedodržování tohoto zákona¹⁶. Pro SMK byla tato varianta velmi nešťastná a paradoxně strana pro přijetí zákona nakonec vůbec nehlasovala (Kopa 2008: 245). Slovensko bylo přijato k předvstupním jednáním s Evropskou unií na summitu v Helsinkách v roce 1999 (Marušiák in Londák, Michálek, Weiss 2018: 223). Pro vládní koalici se však roztržka se SMK stala nutným zlem, které bylo nutno obětovat k posunu v integračním procesu.

¹⁶ Podrobněji na stránkách zplnomocněnce vlády SR pro národnostní menšiny: <https://www.narodnostnemensiny.gov.sk//8450/uzemna-posobnost-zakona-o-pouzivani-jazykov-narodnostnych-mensin-a-pouzivanie/>

Vztah stran ve vládní koalici se prudce zhoršil v roce 1999 v době přípravy novely Ústavy Slovenska. Novela se týkala úpravy pravomocí prezidenta, vyšších územních celků a vztahu mezinárodního a vnitrostátního práva. Této situace využila SMK a svou podporu pro novelizaci podmínila přijetím charty menšinových jazyků, zřízením vysoké školy pro maďarskou menšinu, zřízením institutu ombudsmana, územně správní reformou a změnou úvodní věty ústavy z „*My národ slovenský*“ na „*My občani Slovenské republiky*“. Požadavky SMK byly neúspěšné, kromě přijetí Evropské charty regionálních a menšinových jazyků a územně správní reformy, která ale v konečném důsledku nebyla podle představ SMK. Ústava byla nakonec přijata počátkem roku 2001.

Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků vyvolala vlny nevole zejména v opozici. Podle SNS potlačovala většinový národ a diskriminuje ostatní menšiny. Navíc, by se tak slovenská menšinová politika dostala pod přímou kontrolu Rady Evropy. Charta zaručuje přednostní přijímání pracovníků, kteří ovládají jazyk (v sociální a kulturní oblasti), právo na vzdělání na všech úrovních v menšinovém jazyce, platnost právních dokumentů vyhotovených v menšinovém jazyce a zaručuje příslušníkům menšin vystupovat v menšinovém jazyce při soudních jednáních (Irmanová 2005: 201). I přes odpor SNS byl dokument v polovině roku 2001 schválen. Neshody a stále častější střety uvnitř koalice začaly vytvářet podmínky pro plné rozvinutí vládní krize.

Vztah maďarské menšiny a Slovenska často záleží i na politice Maďarské republiky. I když období Druzindových vlád je často charakterizováno jako poklidné období, na přelomu tisíciletí se na mezinárodní scéně objevila politická roztržka vyvolaná ze strany Maďarska. Jednalo se o kontroverzní zákon o Maďarech žijících v sousedních zemích, který schválila vláda Viktora Orbána paradoxně ve stejný den, v jaký byla na Slovensku přijata Evropská charta regionálních a menšinových jazyků. Zákon cílil na Maďary žijící v okolních státech a poskytoval jim výhody v podobě podpory studentů a pedagogů vyučujících v zahraničí na maďarských školách, nárok na tříměsíční pracovní povolení v Maďarsku, podporu pro rodiče nejméně dvou dětí navštěvující maďarské školy nebo využití maďarské vnitrostátní dopravy s 90% slevou. Jako legitimace pak sloužil průkaz krajana, který připomínal cestovní pas s vyobrazením svatoštěpánské korunu, která byla symbolem Uherska. Slovenské politické strany se od zákona distancovaly s výjimkou SMK, což se stalo terčem kritiky (Havlík 2003). Kritika se na Maďarsko snesla i ze strany Evropské unie, podle které byl zákon v rozporu s evropským právem. Slovensko požádalo o zrušení tohoto zákona nebo o neplatnost na jeho území. Na nátlak Rady Evropy byl zákon

v roce 2003 novelizován a omezen na podporu v oblasti školství a kultury, dále byla ze zákona odstraněna etnická rovina a pasáž vztahující se k platnosti normy na území jiných států (Kopa 2008: 237). Slovensko sice s takovým řešením nebylo spokojeno, ale politicky na něj více nereagovalo.

SKM se vyprofilovala jako liberální strana, což se projevilo i při prosazování návrhu na reformu veřejné správy. SMK ostře odmítala předchozí „mečiarovský“ model a navrhovala vytvoření jihoslovenského vyššího územního celku tzv. Komárenskou župu s převahou maďarského obyvatelstva (Kopa 2008: 245). Návrh nebyl přijat a SMK si vytvořením celku se zvýšeným podílem maďarského obyvatelstva začalo podmiňovat své setrvání ve vládě. Slovenské strany se dohodly na existenci osmi krajů, které byly pro SMK nepřijatelné. Samosprávné regiony značně porušují nejen historické regiony jako je např. Zemplín, Spiš, Gemer nebo Horní Nitra, ale jejich vertikálnost rozřezuje obyvatelstvo maďarské menšiny hlavně v Trnavském a Nitranském kraji. Existence takového členění nám může dokazovat, že nejen Maďarsko ale i Slovensko má svůj Trianonský komplex (Sloboda 2014: 9). Po schválení tohoto návrhu SMK avizovala svůj odchod z vlády a rozpoutala tak vládní krizi.

Potencionální odchod SMK z vlády byl pro Slovensko velice nebezpečnou situací. Do hry totiž vracel možnost destabilizace a přerušení integračních rozhovorů. SMK si kladlo pro své setrvání ve vládě několik podmínek. Především se jednalo o návrat k původnímu vládnímu modelu dvanácti vyšších územních celků, vypuštění paragrafu zákona, který umožňoval vládě vetovat rozhodnutí samosprávného orgánu a změnu dvoukolové volby předsedy vyšších územních celků. Dvoukolová volba byla z pohledu SMK diskriminační, jelikož byla pojistkou proti výhře poslance maďarské národnosti zejména v Nitranském vyšším územním celku. Tyto podmínky byly jednoznačně odmítnuty a krize se ještě více prohloubila. Shoda byla nalezena nad přijetím kompetenčního zákona, s kterým se SMK spokojila a již dále nedeclarovala svůj odchod z vlády (Irmanová 2005: 276). Fakt, že se SMK spokojila pouze s přijetím kompetenčního zákona, dokazuje, že zájmy týkající se směřování země již byly přednější než zájmy strany. Taková volba byla logická z hlediska dobové nálady. V době euforie, která provázela zahájení vstupních rozhovorů, by odchod z vlády následovaný zmrazením přístupových rozhovorů mohl znamenat, že by se na SMK pohlíželo jako na viníka, což by značně ovlivnilo její zisk ve volbách do vyšších územních celků v roce 2001, ale také v následujících parlamentních volbách. Volby do vyšších územních celků dopadly pro

SMK i přes nevyhovující územní reformu velice dobře. V Nitranském kraji získala 60 % všech křesel, přičemž v okresech Komárno, Šaľa a Nové Zámky získala všechny mandáty (Kopa 2008: 245).

Období před volbami do Slovenské národní rady bylo poznamenáno pozdvižením, které vyvolal poslanec SMK Miklós Duray, když na shromáždění maďarské strany FIDESZ v Budapešti podpořil Viktora Orbána jménem „Felvidéku¹⁷“ (Ukielski 2001: 497). Toto vyjádření vyvolalo nedůvěru mezi domácími stranami a dalo možnost SNS k použití nacionalistických výpadů. SMK však tuto kauzu ustála a po volbách 2002 se stala součástí vládní koalice. Vláda, jejíž premiérem se stal znovu M. Dzurinda, se zavázala k přípravě zákona o financování menšin, plnit jednotlivé části Evropské charty menšinových a regionálních jazyků, vytvořit maďarskou univerzitu a připravit zákony o televizi a rozhlasu (Irmanová 2005: 283). Zákon o financování menšin se nikdy nedostal na plénum parlamentu. Zákony o televizi a rozhlasu byly sice schváleny, avšak bez zakotvení vytvoření maďarských redakcí a pouze s konstatováním o vyváženosti programu (Dostál 2006: 205). Největším úspěchem menšinové politiky této vlády bylo otevření maďarské univerzity Jánosa Selyeho v Komárně v roce 2004.

Druhá vláda M. Dzurindy byla na menšinovou problematiku v celku chudá. Vláda se v celém svém trvání potýkala se skandály spojenými s osobností premiéra Dzurindy, které se odrážely i v jednotě vládní koalice. Největším úspěchem a završením těchto dvou vlád byl vstup Slovenska do Evropské unie a NATO v roce 2004.

3.3 Vláda Roberta Fica 2006-2010

Stav menšinové politiky na Slovensku se výrazně zhoršil po předčasných parlamentních volbách v roce 2006. SMK získala sice 11, 52 % hlasů, ale dostala se do opozice, jelikož vládní koalici vytvořil vítězný SMĚR-SD s Lidovou stranou hnutí – za demokratické Slovensko (LS-HZDS) a Slovenská národní strana (SNS). Již složení vlády nevyvolávalo pocit snadné spolupráce se SMK a menšinové politiky založené na dialogu. LS-HZDS a SNS dávaly od roku 1994 jasně najevo své preference a směřování politiky. Menšinová politika v programovém prohlášení vlády Roberta Fica je definovaná velice

¹⁷ Maďarské označení pro Horní Uhersko, kterého bylo Slovensko součástí. Toto pojmenování je vnímáno velmi negativně zejména v souvislosti s násilnou maďarizací Slovenska

stroze a v porovnání s ostatními vládami jí není věnován moc velký prostor. Najdeme zde části, které se týkají zkvalitňování výuky jazyka menšin na základě Evropské charty regionálních a menšinových jazyků, avšak s dodatkem, že výuka menšinových jazyků nemůže být na úkor výuky jazyka státního. Vláda slíbila připravit zákon o financování kultury, který by měl upravovat i pravidla financování menšin. V kapitole *Místní a menšinová kultura* uvádí, že cílů kulturní politiky není možné dosáhnout bez podpory menšinové kultury, proto zintenzivní dialog s místními samosprávou a kulturními organizacemi. Podle programového prohlášení vláda chtěla vytvořit podmínky pro novou instituci s názvem Úřad menšin Slovenské republiky¹⁸. Tato skutečnost je v programovém prohlášení popsána jen větou o záměru vytvoření této instituce a dále se nevěnuje její podobě nebo způsobu, jak by měla fungovat. Programové prohlášení není z hlediska menšinové politiky propracované a v podstatě garantuje jen závazky zakotvené v ústavě nebo závazně přijaté v rámci Rady Evropy. Programové prohlášení celkově působí povrchním dojmem. Na druhou stranu v programovém prohlášení najdeme prvky, které vyzývají k podpoře národní jednoty a identity, stejně jako tomu bylo u vlády Vladimíra Mečiara.

Období let 2006-2010 můžeme charakterizovat jako velice divoké období slovensko-maďarských vztahů a častých politických přestřelek. Již složení vládní koalice vyvolávalo silné emoce a obavy z návratu k období tzv. „mečiarismu“. První výzvou, krátce po volbách byl kontroverzní případ Hedvigy Malinové, na kterou měl být spáchán útok, proto že na ulici mluvila do telefonu maďarsky. Případ se stal velice medializovanou kontroverzní a medializovanou kauzou (Poláčková 2015: 35) a podnítl přestřelku mezi vládními představiteli obou zemí. Premiér Fico následně vyzval politiky a média, aby nešířili národní extrémismus, a obvinil Bélu Bugára a SMK z šíření těchto nálad (Habrmanová 2007). Na úrovni Evropského parlamentu byla otevřena problematika Benešových dekretů a jejich možného zmírnění a ospravedlnění jak Maďarům, tak Slovákům. Situace vyvrcholila v roce 2007 přijetím usnesení O nedotknutelnosti prezidentských poválečných dekretů Národní radou Slovenské republiky (Poláčková 2015: 35). Návrh vzešel ze SNS (Černý 2007), kterou nový předseda SMK Pál Csáky následně označil za extrémistickou a rasistickou stranu (Poláčková 2015: 35). Pál Csáky se stal novým předsedou SMK po dlouhodobě vyhoceném sporu dvou názorových proudů uvnitř

¹⁸ Dle programového prohlášení vlády Slovenské republiky úřadující 04. 07. 2006 do 08. 07. 2010 dostupného z: <https://www.vlada.gov.sk/vlada-sr-od-04-07-2006-do-08-07-2010/>

strany, které skvěle ve své eseji *Neukončená záležitost jedného martyra* popisuje László Szigeti. Zde popisuje Pála Csákyho jako nástupce Miklóse Duraye a jeho radikálních postojů k slovensko-maďarským vztahům, které se projeví, jak již bylo zmíněno, jeho podporou Viktora Orbána. Následkem přetrvávajících tlaků ve straně odešlo v roce 2009 umírněné křídlo kolem bývalého předsedy Bély Bugára a založili novou stranu MOST – HÍD. Při soukromé návštěvě Komárna v roce 2007 maďarský prezident László Sólyom pronesl, že po problému s dekrety očekává od Slovenska nějaké pozitivní gesto, na což premiér Fico reagoval, že nebude tolerovat překračování hranic za účelem politické kampaně a kritizování slovenské vlády (Murray 2008: 137).

Na druhou stranu se ve stejné době objevil dialog mezi předsedy obou vlád o možnosti vytvoření společné učebnice dějepisu. Na slovenské straně byla tato situace zkomplikovaná faktem, že ministr školství Ján Mikoš byl ze SNS a takový projekt nepodpořil. Tato situace se sice po roce 2008 změnila, když se o projekt začal zajímat místopředseda vlády Dušan Čaplovič, avšak ani po finalizaci dokumentů v roce 2011 nebyla učebnice do roku 2015 vydána (Šutaj 2014: 9-18, Marušák 2015: 48). SNS jako již tradiční kritik maďarské menšiny a zastánce národních zájmů, často vystupovala proti SMK a jejím představitelům. Politiku SMK hodnotili jako expanzivní a napadali poslance SMK za účast strany na Fóru poslanců Karpatské kotliny¹⁹.

V roce 2009 došlo k novelizaci zákona O státním jazyce, který stanovil nadřazenost slovenského jazyka nad ostatními. Například názvy ulic, budov a historických památek sice mohly nést název v menšinovém jazyce, ten však ale musel být vždy na druhém místě za názvem slovenským, a to ve stejné nebo menší velikosti. Zákon také stanovoval používání menšinového jazyka ve zdravotnictví a sociálních službách. Tato část formulace zákona je poněkud nešťastná, sice dovoluje používat menšinový jazyk ve zdravotnických a sociálních zařízeních v obcích s populací menšinového obyvatelstva nad 20 %, nevyžaduje však znalost menšinového jazyka po zaměstnancích v těchto obcích. Zákon dále stanovuje, že dokumentace vedená ve školách jejichž hlavní vyučovací jazyk není slovenština, musí být dvojjazyčná (Váss 2015: 49). Zákon však znova zavádí pokuty za jeho porušování, které byly zrušeny předchozí vládou (Smetanková 2013: 64). Novelizace zákona O státním

¹⁹ Fórum poslanců Karpatské kotliny je poradní orgán Maďarského parlamentu, jehož členy jsou poslanci reprezentující maďarskou menšinu v sousedních státech Maďarska.

jazyce nebyla až tak zásadním krokem Ficovy vlády a z mého pohledu ji nelze považovat za diskriminační.

Více nacionalisticky laděným zákonem, který se potýkal s větší kontroverzí, byl zákon O státních symbolech, který byl Ficovou vládou novelizován v roce 2010. Zákon zavádí například výuku k vlastenectví a stanovuje, že v každé třídě musí být státní vlajka, text státní hymny a preambule slovenské ústavy. Ustanovuje přehrávání státní hymny v televizi, rozhlase, školách i státních institucích²⁰. Některé školy na jižním Slovensku se rozhodly zákon bojkotovat nebo vystavení Slovenských státních symbolů doplnit o ty maďarské²¹. Zákon je mírnější variantou tzv. vlasteneckého zákona z dílny SNS, který byl vetován prezidentem Gašparovičem (Mesežnikov in Kollár, Mesežnikov, Bútora 2011: 20). Zákon je potvrzením nacionalistických tendencí, které jsou patrné již z programového prohlášení vlády.

Ve Ficově vládě byla hlavní nositelkou protimaďarských nálad SNS, která se tak stala „stranou jednoho tématu“. Radikalismus strany se vyhroutil s maďarskými parlamentními volbami v roce 2010, kdy poslanec SNS Ján Slota přirovnal předsedu nově zvolené maďarské vlády Viktora Orbána k Hitlerovi (Mesežnikov in Kollár, Mesežnikov, Bútora 2011: 73-74). Ve stejném roce Orbánova strana FIDESZ prosadila v maďarském parlamentu zákon týkající se dvojího občanství, který umožňoval získání maďarského občanství Maďarům, kteří žijí v zahraničí, mají prokazatelné maďarské předky a mluví Maďarsky. Slovenská strana vnímala schválení tohoto zákona jako provokaci a několik hodin na to schválila novelu zákona o státním občanství, kterým občan pozbývá slovenské občanství nabytím jiného státního občanství svou vlastní vůlí²². Tyto kroky opět oživily téma vzájemné nedůvěry a podnítily etnickou nevraživost v zemi.

4. Hodnocení vládních přístupů

Od roku 1994 prošla menšinová politika Slovenské republiky výraznými proměnami. První vláda samostatné Slovenské republiky pod vedením Vladimíra Mečiara byla značně ovlivněna nacionalistickými tendencemi vládních stran a její menšinová politika byla jasnou reflexí těchto nálad. Pokud bychom chtěli aplikovat

²⁰ Přesné znění zákona na:

https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2010/200/vyhlasene_znenie.html

²¹ Zpráva o bojkotu zákona o státních symbolech, dostupná z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/slovensky-vlastenecky-zakon-6274143>

²² Přesné znění zákona, dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2010/250/20100717>

teoretický koncept Rogerse Brubakera na Slovenskou republiku v období první Mečiarovy vlády, byla by totožná s politikou nacionalizujícího státu přesně tak, jak ji ve své práci Brubaker popsal (Brubaker 1996: 5). Tato teorie vystihuje i chování představitelů maďarské národnostní menšiny, kteří se snažili upozornit na neuspokojivý stav menšinových práv zasíláním upozornění mezinárodním organizacím, čímž vytvářela tlak na slovenskou vládu skrz mezinárodní scénu. I když s takovým chováním Brubakerova teorie počítá, nezahrnuje mezinárodní organizace mezi hlavní aktéry své teorie, což se ve slovenské zkušenosti jeví jako problematické, jelikož nátlak mezinárodních organizací je typický pro značnou část zkoumaného období. Smithova teorie je proto v případě třetí Mečiarovy vlády vhodnější, jelikož tlak mezinárodních organizací zavedl zemi až ke strachu z politické izolace, což se projevilo i ve výsledcích voleb 1998. Mečiarova vláda nezvládla svou pozici první samostatné vlády a vygradovala konflikt s maďarskou menšinou bez pocitu ohrožení Evropskou unií. Menšinová politika nebyla klíčovou součástí politické agendy této vlády a ani se nepodílela na vytváření menšinové legislativy či aktivním dialogu se zástupci maďarské menšiny. Posílila národní prvky v politice a společnosti a snažila se o celkovou marginalizaci vlivu maďarské menšiny zavedením diskriminačního územního uspořádání, které rozředovalo obyvatelstvo maďarské menšiny a sloužilo pouze jako nástroj koncentrace moci v rukou vládní strany. Vláda způsobila i kulturní újmu na straně maďarské menšiny. Nejenom, že podstatně snížila financování na podporu menšinové kultury, ale zapříčinila i změny ve školství jako zrušení vydávání dvojjazyčných vysvědčení nebo zavedení vyučování některých předmětů ve slovenštině, také tyto kroky způsobily ze Slovenska nestabilního partnera pro mezinárodní spolupráci a jeho následné postavení mimo Lucemburskou skupinu. Vláda nesdílela pocit o důležitosti integrace a tzv. maďarskou kartu používala ke konfrontaci a mobilizaci voličů.

Dzurindovy vlády sice zahrnovaly SMK a snažily se o navázání dialogu s maďarskou stranou, přijetí menšinové legislativy pro ně ale bylo především motivací k urychlení procesu integrace. Vlády nebyly schopny překročit meze přijatých mezinárodních norem a garantovat menšinám práva nad jejich rámeček. Tento problém je patrný především na neúspěšném kroku ze strany SMK změnit úvodní větu ústavy založenou na etnicitě „*My národ slovenský*“ na občanský princip „*My občané Slovenské republiky*“, nebo neschopnost vlády shodnout se na jiném, přirozenějším, uspořádání veřejné zprávy, než byl původní „mečiarovský“ model. Asi nejvýrazněji lze tento

problém pozorovat v momentu, kdy se SMK rozhodla kvůli neshodám opustit vládní koalici. Ostatní vládní strany si uvědomovaly dopad této situace na integraci a zahraniční reputaci Slovenska. Obavy z negativní reakce mezinárodních organizací a možného pozastavení vyjednávání s Evropskou unií donutily vládní stranu k ústupkům, které vedly k zachování původní vládní koalice. Zlepšení vztahů menšiny a většiny v tomto období je tedy rovněž výsledkem tlaku mezinárodních organizací, zejména Evropské unie, která po přijetí Evropské charty regionálních a menšinových jazyků přizvala Slovensko k přístupovým rozhovorům. V roce 2003 bylo Slovensko v hodnocení Freedom House označeno za konsolidovanou demokracii (Szomolányi in Mesežnikov, Gyárfášová 2004: 10).

Ficova vláda byla návratem k silným národnostním tendencím v politice nejen z hlediska složení vlády, ale rovněž z pohledu prosazované agendy. Znovuzavedení pokut za porušování jazykového zákona lze chápat jako snahu o důslednější kontrolu. Schválení zákona o státních symbolech i novela zákona o státním občanství jen potvrdily nacionalistický tón vlády, který bývá přirovnáván právě k vládě Vladimíra Mečiara (Smetanková 2013: 59). Ficův kabinet stejně jako Mečiarův kabinet se zaměřil na téma podpory vlastenectví, jazyka a kultury. Je však nutné dodat, že Ficův kabinet zdědil po Dzurindově vládě slibně rozvinutou menšinovou politiku a schválené právní normy, které nedovolily přílišnou radikalizaci v této oblasti. I když se Ficova vláda vrátila k pokutám za porušování jazykového zákona, na rozdíl od Mečiarova kabinetu ponechala možnost používat menšinový jazyk v úředním styku v obcích s podílem maďarského obyvatelstva nad 20 %. Podíl na nacionalistickém tónu Ficovy vlády mělo i složení vládní koalice, zejména zastoupení SNS, jejíž zástupci se často uchýlovali k rasistickým výrokům na adresu maďarské menšiny.

Zajímavý pohled na vývoj Slovenska v období Ficovy vlády nám může poskytnout projekt *Nations in Transit* společnosti Freedom House, který zkoumá od roku 2003 vývoj 29 bývalých komunistických zemí střední Evropy a Asie. Vytváří takzvané *skóre demokracie*²³, které je průměrem hodnocení sedmi faktorů (národní vláda, volební proces, občanská společnost, nezávislá média, lokální vláda, soudní rámec a nezávislost, korupce) na škále od jedné do sedmi, kde 1 značí nejvyšší míru demokracie a 7 naopak nejnižší²⁴. V tabulce uvedené níže si lze povšimnout, že od roku 2007 dochází ke

²³ Z ang. Democracy score

²⁴ Úplný popis indexu lze dohledat na: <https://freedomhouse.org/report-types/nations-transit>

zvyšování hodnoty indexu u všech faktorů kromě volebního procesu, u kterého dochází ke zvýšení až v roce 2010. Podle zprávy tohoto projektu z roku 2007 je návrat ke koaličním partnerům z období před rokem 1998 výzvou pro reformní období předchozích let²⁵. Zpráva z roku 2009 přímo upozorňuje na narůstající etnocentrický element v domácí politice²⁶.

Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Skóre demokracie	2,08	2,08	2	1,96	2,14	2,29	2,46	2,68
Národní demokratická vláda	2,25	2,25	2	2	2,25	2,5	2,75	3
Volební proces	1,5	1,5	1,25	1,25	1,5	1,5	1,5	1,75
Občanská společnost	1,5	1,25	1,25	1,25	1,5	1,5	1,75	1,75
Nezávislá média	2	2,25	2,25	2,25	2,25	2,5	2,75	3
Lokální demokratická vláda	–	–	2,25	2	2	2,25	2,5	2,5
Soudní rámec a nezávislost	2	2	2	2	2,25	2,5	2,75	3
Korupce	3,25	3,25	3	3	3,25	3,25	3,25	3,75

Tabulka 1 Freedom House: Nations in Transit 2003-2010, zdroj: freedomhouse.org (upraveno)

Na základě analýzy vývoje slovenské menšinové politiky v letech 1994-2010 si v této části práci již můžeme odpovědět na výzkumné otázky. Menšinová politika tvořila klíčovou součást politické agendy pouze u vlád Mikuláše Dzurindy. Vláda byla motivována napravit narušený vztah Slovenska s mezinárodními institucemi a dokončit integraci země do evropských struktur a NATO. Žádná jiná vláda v sledovaném období nevěnovala ochraně menšin v programovém prohlášení tolik prostoru, jako to bylo u první Dzurindovy vlády. Zahrnutí SMK do vládní koalice bylo také klíčovým faktorem. I když se Dzurindovy vlády neshodly na žádném kroku vstříc maďarské menšině, který by byl nad rámec mezinárodních úmluv, došlo k uklidnění vztahů a pozvednutí menšinových práv na úroveň akceptovatelnou mezinárodními organizacemi.

Rozdíly v přístupu jednotlivých vlád jsou patrné již z jejich programových prohlášení. Jak Mečiarova tak Ficova vláda se vyznačovala zvýšeným množstvím nacionalistických prvků v programovém prohlášení, přesto ani přístup těchto vlád nelze brát jako totožný. Mečiarova vláda měla šanci po osamostatnění od Československa rozvinout menšinovou politiku na úroveň potřebnou pro integraci do Evropské unie a NATO, místo toho zvolila silně nacionalistický přístup, který přivedl zemi téměř k politické izolaci. Ficova vláda sice rovněž prosadila nacionalistické prvky svého vládního programu, které měly za cíl posílit vztah k slovenskému národu a etniku,

²⁵ Vývoj indexu v roce 2007, dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit-2007/essay-nations-transit-2007-pause-and-pushback-democratization>

²⁶ Vývoj indexu v roce 2009, dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit-2007/essay-nations-transit-2007-pause-and-pushback-democratization>

například zákon o státních symbolech. Nikdy však nepodnikla novelizaci dříve prosazených zákonů ve směru snížení práv menšiny, jako to bylo u Mečiarovy vlády, která například omezila používání menšinových jazyků v úředním styku. Dzurindova vláda pak stojí v naprosté opozici k oběma dříve hodnoceným. Její přístup byl ve srovnání s ostatními liberální a postavený na dialogu s maďarskou stranou, která byla součástí vlády, což bylo pro mezinárodní politiku důležitým krokem. Vláda se rovněž zasloužila o uklidnění slovensko-maďarských vztahů tím, že neměla konfrontační charakter a nepoužívala tzv. maďarskou kartu, která byla častým nástrojem SNS jak v Mečiarově tak Ficově vládě.

Současný stav slovensko-maďarských vztahů je až na občasně neshody klidný. I když je stále u moci SMĚR-SD, zahrnutí MOSTu-HÍD do vládní koalice působí na vzájemné vztahy dobrým dojmem. Vzájemné vztahy jsou tak ovlivněny občasnými politickými roztržkami. Problematika maďarské národnostní menšiny v politice ustupuje problematice romské menšiny, což zřejmě souvisí s nárůstem pravicového extrémismu na Slovensku reprezentované stranou ĽSNS, která ve svých projevech používá zejména protiromský apel²⁷. Pokud jde o maďarské politické strany, můžeme se po roce 2010 setkat se stejným jevem. Pokud jde o SMK její volební podpora rok od roku klesá a v posledních volbách v roce 2016 dosáhla pouze na 3,98 %²⁸. MOST-HÍD od roku 2010 udržovala svou volební podporu v rozmezí necelých 7-8 %²⁹. Podle posledního volebního průzkumu, který se konal mezi prvním a druhým kolem prezidentských voleb 2019, by volilo MOST-HÍD jen 4,5 % voličů, což by znamenalo pro stranu značný propad (Kern 2019). Nelze však popřít, že problematika maďarské menšiny je na Slovensku hluboce zakořeněným tématem a strany jí využívají především k mobilizaci svých voličů (Morvay 2010), proto lze předpokládat, že se na slovenské politické scéně občas objeví kontroverzní prohlášení některého z politiků nacionalistického smýšlení či dokonce pobuřující zákon. Jako příklad nám může posloužit nedávné schválení novely zákona o státních symbolech, která se jeví jako naprosto zbytečná a nepodstatná (Morvay 2019), můžeme tedy předpokládat, že bude trvat ještě nějaký čas, než etnicita přestane hrát na slovenské politické scéně roli.

²⁷ Program strany Kotleba-Ludová strana Naše Slovensko, dostupný z: <http://www.naseslovensko.net/wp-content/uploads/2015/01/Volebn%C3%BD-program-2016.pdf>

²⁸ Podrobný vývoj volební podpory SMK, dostupný z: <https://www.vysledkyvolieb.sk/parlamentne-volby/strana/180-strana-madarskej-komunity-magyar-kozosszeg-partja>

²⁹ Podrobný vývoj volební podpory strany MOST-HÍD, dostupný z: <https://www.vysledkyvolieb.sk/parlamentne-volby/strana/86-most-hid>

Závěr

Bakalářská práce s názvem *Vývoj politiky Slovenské republiky vůči maďarské národnostní menšině v letech 1994-2010* měla za cíl analyzovat vývoj menšinové politiky ve zvoleném období a komparaci jednotlivých vládních přístupů. Časové vymezení práce pojímá vlády premiérů Vladimíra Mečiara, Mikuláše Dzurindy a Roberta Fica.

Debata o národě a nacionalismu je bohatá na názory a pohledy, jak na tyto pojmy nahlížet. V této práci je představena problematika vztahu národa a nacionalismu z hlediska primordialismu a konstruktivismu. Zároveň interpretuje názory významných autorů věnujícím se ve svém díle této problematice. Jedná se o autory Ernesta Renana, Elieho Kedourieho, Ernesta Gellnera, Hanse Kohna a Miroslava Hrocha. I když jejich myšlenky vycházejí z konstruktivismu a předpokládají, že vznik moderních národů je dílem nacionalismu, jejich pohledy se liší.

V této práci je také představen model Triadic Nexus autora Rogera Brubakera, Brubakerův model je založený tvrzení, že vztahy mezi většinou a národnostní menšinou v etnicky heterogenním státě jsou ovlivňovány i externí domovinou národnostní menšiny. Brubaker však ve svém konceptu opomíjí roli mezinárodních organizací na formování tohoto vztahu, což je mu jeho kritiky vytýkáno.

I když je práce primárně vymezena lety 1994-2010. Pro pochopení vývoje menšinové politiky Slovenské republiky je důležitý i předchozí vývoj. V tom jsou totiž obsaženy důležité milníky a vzájemné křivdy, ke kterým se politika obrací i v současné době. Slovenská politika je zatížena procesem maďarizace, který probíhal po rakousko-uherském vyrovnání a měl za následek násilné potlačení slovenštiny na úkor maďarštiny v různých sférách společenského života. Maďarská politika je zatížena ztrátou území a obyvatelstva, což bylo následkem poválečného vyrovnání v rámci Trianonské mírové smlouvy. Na základě této smlouvy se v okolních státech vyskytla početná maďarská menšina, která je součástí tématu této práce.

Maďarská menšina na Slovensku je dobře mobilizovanou menšinou s vlastními politickými stranami a kulturou. V roce 1994 rok po rozpadu Československa se na Slovensku dostala třetí vláda Vladimíra Mečiara. Tato vláda je charakteristická svými nacionalistickými tendencemi a konfrontačním charakterem. V období této vlády

došlo k podstatnému zhoršení vztahů s maďarskou národností menšinou. Strana zastupující maďarskou menšinu v tomto období nebyla součástí vládní koalice a ani nehrála významnou roli při prosazování zákonů, které se menšinové problematiky týkaly. Politika Mečiarovy vlády měla za důsledek nerespektování práv menšiny, na základě čehož se setkala s kritikou mezinárodních organizací. Následkem nerespektování menšinových práv a nestabilní politické situace v zemi nebylo Slovensko zahrnuto do Lucemburské skupiny při vyjednávání podmínek vstupu do Evropské unie.

Dzurindovy vlády, které byly u moci v letech 1998-2006, se snažily o napravení nepříznivé situace zaviněné předchozí vládou a zahrnuly do vládní koalice i Stranu Maďarské koalice. V tomto období došlo k novelizaci zákona o státním jazyce a přijetí Evropské charty regionálních a menšinových jazyků. Toto období je charakterizováno, jako období uklidnění slovensko-maďarských vztahů a navazování dobrých vztahů s mezinárodními organizacemi. Výsledkem politiky Dzurindových vlád byl v roce 2004 vstup Slovenska do Evropské unie a NATO.

V roce 2006 se k moci dostala první vláda Roberta Fica, která stejně jako třetí vláda Vladimíra Mečiara vsadila na nacionalistické tendence. Maďarská strana nebyla součástí této vlády, která měla často konfrontační charakter, zejména díky projevům představitelů SNS. Velkou kontroverzí doby byl například zákon o státních symbolech. Ficova vláda bývá díky svému charakteru často připodobňována k třetí vládě Vladimíra Mečiara.

V rámci své práce jsem se snažila odpovědět na následující výzkumné otázky:

1. Byla menšinová politika klíčovou součástí agend slovenských vlád v období tranzice?
2. Jakým způsobem se liší přístup jednotlivých vlád Slovenské republiky k maďarské národnostní menšině?

Vláda Vladimíra Mečiara, která byla první vládou samostatného Slovenska zaujala k menšinové problematice negativní postoj a snažila se o prosazení národních zájmů a posílení národní identity, což se negativně projevilo na hodnocení mezinárodních organizací a zpomalení integrace Slovenska do Evropské unie. Výsledkem její politiky bylo schválení zákonů, které měli diskriminační charakter. Jednalo se

konkrétně o prosazení jazykového zákona v roce 1995 a o reorganizaci územních celků, jejímž výsledkem byly historicky neodpovídající celky. Mečiarova vláda rovněž výrazně snížila příspěvky na menšinovou kulturu a provedla výrazné změny v menšinovém školství. Politika vlády Roberta Fica měla podobný ráz, proto z výsledků práce vyplývá, že menšinová problematika byla klíčovou součástí pouze vlády Mikuláše Dzurindy, která byla klíčová svým přístupem k rozvoji menšinových práv na Slovensku. Zasadila se o přijetí menšinové legislativy a napravení problémů způsobené minulou vládou, zbývající vlády se zaměřily na nacionalistický apel a rozvoj vlastenectví. Přístup jednotlivých vlád je odlišný a měnil se v průběhu sledovaného období. Vláda Vladimíra Mečiara omezila menšinová práva na historické minimum, což se stalo jedním z hlavních faktorů zpomalení integrace Slovenska do Evropské unie a NATO. Dzurindovy kabinet se snažily o liberálnější přístup k této problematice motivovaný právě urychlením integrace. Tento přístup měl pozitivní vliv na postavení Slovenska na mezinárodní scéně a uklidnění slovensko-maďarských vztahů. Ficův kabinet se vrátil k nacionalistickým tendencím jako například schválení zákona o státních symbolech nebo novelizaci zákona o státním občanství.

Práce je uceleným pohledem na vývoj ve vybraném období. Mezi faktory limitující tuto práci bych zahrнула rozsah, který nedovoluje věnovat se problematice do hloubky, ale pouze rozvíjet základní faktory a události formující politiku Slovenské republiky vůči maďarské národnostní menšině.

Seznam použité literatury

„10 BODOV ZA NAŠE SLOVENSKO!“ *Kotleba-Ludová strana Naše Slovensko*, (online). Dostupné z: <<http://www.naseslovensko.net/wp-content/uploads/2015/01/Volebn%C3%BD-program-2016.pdf>> (25. 4. 2019).

„About Nations in Transit“ *Freedom House*, (online). Dostupné z: <<https://freedomhouse.org/report-types/nations-transit>> (30. 4. 2019).

Belko, Marián, Lubomír Kopeček. 2003. „Referendum a výsledky jeho používání“ In: Kopeček, Lubomír (ed.): *Od Mečiara k Dzurindovi*. Brno: Masarykova univerzita, s 84– 90.

Berger, Vojtěch. 2010. „Slovenský vlastenecký zákon“ *Český rozhlas*, 14. 9. 2010 (online). Dostupné z: <<https://radiozurnal.rozhlas.cz/slovensky-vlastenecky-zakon-6274143>> (25. 4. 2019).

Brubaker, Rogers. 1996. *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Brubaker, Rogers. 2004. *Ethnicity Without Groups*. Cambridge: Harvard University Press.

Černý, Jan. 2007. „Slováci podpořili dekrety prezidenta Beneše“ *Hospodářské noviny*, 18. 9. 2007 (online). Dostupné z: <<https://ihned.cz/zahranicni/c1-22047470-slovaci-podporili-dekrety-prezidenta-benese>> (25. 4. 2019).

Daftary, Farimah, Kinga Gál. 2000. „The New Slovak Language Law: Internal or External Politics“ *European Centre for Minority Issues*. Zaří 2009 (online, Pdf). Dostupné z: <<https://www.ecmi.de/publications/detail/08-the-new-slovak-language-law-internal-or-external-politics-187/>> (25. 4. 2019).

Dóczi, Zoltán. 2014. „Case Note: Gabčíkovo-Nagymaros Project Case 1997 (ICJ)“ *Acta Universitatis Sapientiae, Legal Studies* 3 (1): 17-28. Dostupné z: <www.ceeol.com> (26. 4. 2019).

Dostál, Ondrej. 1996. „Menšiny“. In: Bútora, Martin, Péter Hunčík (eds.): *Slovensko 1995: súhrn správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, s 51-60.

Dostál, Ondřej. „Národnostné menšiny.“ *Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika*, (online). Dostupné z: <http://www.institute.sk/upload/pdf/IVO_2006_narodnostne_mensiny.pdf> (25. 4. 2019).

„Dvojjazyčné vysvědčení nežádoucí?“. *Hospodářské noviny*, 12.2.1998 (online). Dostupné z <<https://archiv.ihned.cz/c1-946223-dvojjazycne-vysvedceni-nezadouci>> (16.3.2019).

Ernest, Renan. 1992. *Qu'est-ce qu'une nation?* Paříž: Presses-Pocket. Dostupné z: <http://ucparis.fr/files/9313/6549/9943/What_is_a_Nation.pdf> (20.3.2019).

„Essay: Nations in Transit 2007: Pause and Pushback for Democratization“ *Freedom House*, (online). Dostupné z: <<https://freedomhouse.org/report/nations-transit-2007/essay-nations-transit-2007-pause-and-pushback-democratization>> (25. 4. 2019)

Frič, Pavol. Fedor Gál, Peter Hunčík, Christopher Lord. 1993. *Maďarská menšina na Slovensku*. Praha: Institut politologických studií Univerzity Karlovy.

Gabzdilová, Soňa. 1998. „Aktuální problémy menšinového školství na Slovensku so zameraním na školy s vyučovacím jazykom maďarským“. In: Sokolová, Gabriela, Šrajjerová Oľga (eds.): *Národnostní menšiny a majoritní společnosti v České republice a v zemích střední Evropy v 90. letech XX. století*. Opava: Slezský ústav Slezského zemského muzea, s 194-200.

Gabzdilová, Soňa. 2007. „Politika KSCĚ vo vzťahu k Maďarom a Nemcom na Slovensku v rokoch 1948–1953“ In: Šmigel', Michal: *Radikálny socializmus a komunizmus na Slovensku (1918-1989)*. Banská Bystrica: SAV, s 178-191.

Gellner, Ernest. 1983. *Nations and nationalism*. Ithaca: Cornell University Press.

Gellner, Ernest. 2003 *Nacionalismus*. Brno: CDK

Habrmanová, Slávka. 2007. „Chronológia prípadu Hedvigy Malinovej“ *HNonline.sk*, 24. 8. 2007 (online). Dostupné z: <<https://slovensko.hnonline.sk/204531-chronologia-pripadu-hedvigy-malinovej>> (25. 4. 2019).

Havlík, Vlastimil. 2003. „Krajanský zákon – korálek na šňůrce slovensko-maďarských vztahů.“ *Global Politics*, (online). Dostupné z: <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/krajansky-zakon-sr>> (25. 4. 2019).

Havlík, Vlastimil. 2003. „Profily významných politických stran“ In: Kopeček, Lubomír (ed.): *Od Mečiara k Dzurindovi*. Brno: Masarykova univerzita, s 113-133.

Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Hollý, Karol. 2003. „Historická narácia ako politický program. Analýza obrazov minulosti v programových textoch slovenského národného hnutia z rokov 1848 a 1861“ *Forum Historiae* 2: 1-15. Dostupné z <<https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=698109>> (25. 4. 2019).

Hroch, Miroslav. 2003. „Úvodem k čítance textů o nacionalismu.“ In: Hroch, Miroslav (ed.): *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha: SLON, s 9-23.

Hroch, Miroslav. 2009. *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: SLON.

Irmanová, Eva. 2004. „Fenomén nacionalismu v maďarsko-slovenských vztazích konflikty, traumata, styčné body ve výkladu společných dějin 19. a 20. století“ *Soudobé dějiny* 1-2: 141-153.

Irmanová, Eva. 2005. *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*. Ústí nad Labem: Albis International

Káčer, Rastislav. 1999. „Ročenka zahraničnej politiky Slovenskej republiky“ Bratislava: SFPA.

Kedourie, Elie. 1993. *Nationalism*. Oxford: Blackwell.

Kern, Miro. „Most-Híd je prvýkrát za desať rokov pod piatimi percentami a hrozí, že Maďari vypadnú z parlamentu“ *DenníkN*, (online). Dostupné z: <<https://dennikn.sk/1445546/most-hid-je-prvykrat-za-desat-rokov-pod-piatimi-percentami-a-hrozi-ze-madari-vypadnu-z-parlamentu/?ref=list>> (30. 4. 2019).

- Kohn, Hans. 1965. *The Idea of Nationalism*. Londýn: Macmillan.
- Kopa, Ondřej. 2008. „Postavení politických stran maďarské národnostní menšiny ve slovenském stranickém systému.“ *Středoevropské politické studie* 10 (2-3): 233-254.
- Kopeček, Lubomír. 2003. „Proměny moderní slovenské politiky“ In: Kopeček, Lubomír (ed.): *Od Mečiara k Dzurindovi*. Brno: Masarykova univerzita, s 11-26.
- Krajčovičová, Natália. 2009. *Slovensko na ceste k demokracii*. Bratislava: SAV.
- Krivý, Vladimír. 1996. „Regiony Slovenska: východisková situácia a nedávny vývin“. In: Bútora, Martin, Péter Hunčík (eds.): *Slovensko 1995: súhrn správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, s 257-273.
- Kuzio, Taras. 2001. „Nationalising States or Nation Building: A Review of the Theoretical Literature and Empirical Evidence“. *Nation and Nationalism* 7 (2): 135– 154. Dostupné z: <http://www.taraskuzio.com/Nation%20and%20State%20Building_files/national-states.pdf> (20.3.2019).
- Laihonon, Petteri. 2015. „Indexing the Local, State and Global in the Contemporary Linguistic Landscape of a Hungarian Town in Slovakia“ In: Wachtarczyková, Jana, Lucia Satinská, Slavomír Ondrejovič (eds.): *Jazyk v politických, ideologických a interkultúrnych vzťahoch*. Bratislava: VEDA, s 280-300.
- Marušiák, Juraj. 2015. „Slovensko a Maďarsko – spojenectvo s historickou záťažou.“ *Studia Politica Slovaca* 8 (2): 41-54. Dostupné z: <<https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=303701>> (25. 4. 2019).
- Marušiák, Juraj. 2018. „Political Development in Slovakia after 1993“ In: Londák, Miroslav, Slavomír Michálek, Peter Weiss (eds.): *Slovensko-evropský příběh*. Praha: Academia, s 214-235.
- Mesežnikov, Grigorij. 1996. „Vnútropolitický vývoj a politická scéna SR v roku 1995“. In: Bútora, Martin, Péter Hunčík (eds.): *Slovensko 1995: súhrn správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, s 11-25.
- Mesežnikov, Grigorij. 2006. „ZMENY VOLEBNÝCH PRAVIDIEL NA SLOVENSKU: SÚČASNOSŤ A MINULOSŤ“ *Parlamentný kuriér*. Prosinec 2006 (online; Pdf).

Dostupné z: <http://www.ivo.sk/buxus/docs/publicistika/subor/PK_December_2006.pdf> (25. 4. 2019).

Mesežnikov, Grigorij. 2011. „Vnútropolitický vývoj, legislatíva, právny štát a systém politických strán“ In: Kollár, Miroslav, Grigorij Mesežnikov, Martin Bútorá (eds.): Správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011. Bratislava: IVO, s 15-104.

Mládek, Jozef, Dagmar Kusendová, Jana Marenčáková, Peter Podolák, Boris Vaňo. 2006. *Demogeographical Analysis of Slovakia*. Bratislava: Univerzita Komenského.

Morvay, Peter. 2010. „Menšiny ako nepriateľ“ *SME.sk*, 3. 5. 2010 (online). Dostupné z: <<https://domov.sme.sk/c/5358020/mensiny-ako-nepriatel.html>> (25. 4. 2019).

Morvay, Peter. 2019. „O hymne, nacionalizme a hlavne o pokrytectve“ *DenníkN*, 9. 4. 2019 (online). Dostupné z: <<https://dennikn.sk/1437709/o-hymne-nacionalizme-a-hlavne-o-pokrytectve/?ref=list>> (30. 4. 2019).

Mrva, Ivan. 2010. *Slovensko a Slováci v 2. polovici 19. storočia*. Bratislava: Perfekt.

Murray, Rebecca. 2008. *Chronológia dôležitých udalostí v slovenskej zahraničnej politike v roku 2007*. Bratislava: SFPA.

Olejník, Milan. 2005. „Vzťahy slovenskej a maďarskej komunity na Slovensku v období prvej ČSR a po roku 1989- rozdiely a podobnosti“ In: Šutaj, Štefan (ed.): *Národnostná politika na Slovensku po roku 1989*. Prešov: UNIVERSUM, s 132-143.

„Parlamentné voľby 1994 na Slovensku“ *Výsledky volieb*, (online). Dostupné z: <<https://www.vysledkyvolieb.sk/parlamentne-volby/1994/vysledky>> (26. 4. 2019)

„Parlamentné voľby 1998 na Slovensku“ *Výsledky volieb*, (online). Dostupné z: <<https://www.vysledkyvolieb.sk/parlamentne-volby/1998/vysledky>> (26. 4. 2019)

„Parlamentné voľby 2016 na Slovensku- Strana maďarskej komunity - Magyar Közösség Pártja (SMK-MKP)“ *Výsledky volieb*, (online). Dostupné z: <<https://www.vysledkyvolieb.sk/parlamentne-volby/strana/180-strana-madarskej-komunity-magyar-kozosseg-partja>> (30. 4. 2019).

„Parlamentní voľby 2016- MOST HÍD“ *Výsledky volieb*, (online). Dostupné z: <<https://www.vysledkyvolieb.sk/parlamentne-volby/strana/86-most-hid>> (30. 4. 2019).

Poláčková Zuzana. 2015. „Maďarská menšina v procese transformácie po roku 1989: typológia prechodu od partikulárneho k občianskemu.“ *Studia Politica Slovaca* 2: 22-40. Dostupné z <<https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=303700>> (25. 4. 2019).

Pridham, Geoffrey. 2002. „The European Union's Democratic Conditionality and Domestic Politics in Slovakia: The Mečiar and Dzurinda Governments Compared.“ *Europe-Asia Studies* 54 (2): 203-227. Dostupné z: <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668130120116583?journalCode=ceas20>> (25. 4. 2019).

„Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky“ *Úrad vlády Slovenskej republiky*, (online). Dostupné z: <https://www.vlada.gov.sk/data/files/981_programove-vyhlasenie-vlady-slovenskej-republiky-od-30-10-1998-do-15-10-2002.pdf> (25. 4. 2019).

„Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky“ *Úrad vlády Slovenskej republiky*, (online). Dostupné z: <<https://www.vlada.gov.sk/vlada-sr-od-04-07-2006-do-08-07-2010/>> (25. 4. 2019).

Puskásová, Katarína. 2009. „Súčasná Slovenská národná strana ako najstarší stranický subjekt na Slovensku?“ *Slovenská politologická revue* 9 (4): 62-92.

„Regional statistical yearbook of Slovakia 2018“. Štatistický úrad Slovenskej republiky, 31.1.2019 (online). Dostupné z <<https://1url.cz/fM3DI>> (29.3.2019).

Sándor, Eleonóra. 1996. „Slovensko-maďarská základná zmluva“. In: Bútorá, Martin, Péter Hunčík (eds.): Slovensko 1995: súhrn správa o stave spoločnosti. Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, s 45-50.

Shkolnikov, Vladimir. 2009. „Nations in Transit 2009: Democracy's Dark Year“ *Freedom House*, (online). Dostupné z: <<https://freedomhouse.org/report/nations-transit-2009/overview-essay>> (30. 4. 2019).

Sloboda, Dušan. 2014. „Slovensko: kraje alebo župy“ *Komunálne výskumné a poradenské centrum*, n. o., (online). Dostupné z: <https://www.komunal.eu/images/pdf/Slovensko_kraje_alebo_zupy_2014.pdf> (27.3.2019).

Smetanková, Dáša. 2013. „Komparácia politík voči národnostným menšinám vlád Roberta Fica a Vladimíra Mečiara na Slovensku v rokoch 1994 až 1998 a 2006 až 2010“. *Středoevropsképolitické studie* 14 (1): 54-69. Dostupné z <<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=160008>> (20.3.2019),

Smith, David J. 2002. „Framing the National Question in Central and Eastern Europe: A Quadratic Nexus?“ *The Global Review of Ethnopolitics* 2 (1): 3-16. Dostupné z <<https://www.tandfonline.com/doi/10.1080/14718800208405119>> (30. 4. 2019).

„Spolek Detvan“ *Detvan spolok slovenskych študentov a ich priateľov v Českej republike*, (online). Dostupné z: <<http://www.detvan.cz>> (30. 4. 2019).

Szigeti, László. 2007. „Neukončená záležitosť jedného martyra / Esej“ *Central European Forum*, 23. 9. 2007 (online). Dostupné z: <<https://salon.eu.sk/sk/archiv/193>> (25. 4. 2019).

Szomolányi, Soňa (2004). Cesta Slovenska k demokracii: od „devianta“ k štandardnej novej demokracii. In: Grigorij Mesežnikov a Oľga Gyárfášová (eds.). Slovensko: Desiat rokov samostatnosti a rok reforiem. Bratislava: IVO, s 9-23.

Škvarna, Dušan. 2013. „Slovenská národná rada z roku 1848 a jej inšpiračná rola“ In: Dušan Kováč (ed): Sondy do slovenských dejín v dlhom 19. storočí. Bratislava: Historický ústav SAV, s 86-102.

Šlajchrtová, Leona. 2010. „Maďari schválili dvojí občanství. Slováci pár hodin nato prišli s odvetou“ *idnes.cz*, 26. 5. 2010 (online). Dostupné z: <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/madari-schvalili-dvoji-obcanstvi-slovaci-par-hodin-nato-prisli-s-odvetou.A100526_094003_zahranicni_btw> (25. 4. 2019).

Šutaj, Štefan. 2005. „Maďarská menšina v slovenskej politike po roku 1989“. In: Šutaj, Štefan (ed.): Národnostná politika na Slovensku po roku 1989. Prešov: UNIVERSUM, s 93-101.

Šutaj, Štefan. 2012. *Maďarská menšina na Slovensku v 20. storočí*. Bratislava: Kalligram.

Šutaj, Štefan. 2013. „Maďarská menšina na Slovensku – snahy o štátoprávne zakotvenie menšinovej problematiky do augusta 1968“ *Člověk a poločnost* 4: 43-59. Dostupné z: <<https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=77259>> (26. 4. 2019).

Šutaj, Štefan. 2014. „Slovensko–maďarské historické paralely a konflikty (národné dejiny v stredoeurópskom kontexte) alebo o písaní spoločných slovensko– maďarských textov.“ *Korridor. Szlovák-Magyar Történeti Folyóirat* 2: 9-18. Dostupné z: <<https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=43123>> (25. 4. 2019)

Tóth, Andrej. 2013. „Ústřední politická autorita maďarské menšiny třicátých let 20. století – hrabě János Esterházy (1901–1957)“ *Historica Olomucensia* 45: 155-167. Dostupné z: <<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=47c48ac1-fa44-437b-889c-f9f349e8623c%40sdc-v-sessmgr02>> (27. 4. 2019).

Uhrová-Mészárosová, Anna . 2008. „Maďarská menšina na Slovensku: od monarchie po únii“. *Časopis Vesmír* 87: 46-49

Ukielski, Paweł. 2001. „Słowacja (Kalendarium 2001-2002)“ *Europa Środkowo-Wschodnia* XI-XII: 485-503.

„Ústavní zákon č. 460/1992 Sb.“ Slov-lex, (online). Dostupné z <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/20190223>> (30. 4. 2019)

„Územná pôsobnosť zákona o používaní jazykov národnostných menšín a používanie“ *Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny*, (online). Dostupné z: <<https://www.narodnostnemensiny.gov.sk/8450/uzemna-posobnost-zakona-o-pouzivani-jazykov-narodnostnych-mensin-a-pouzivanie/>> (25. 4. 2019).

Vardy, Steven. 1983. „The Impact of Trianon upon Hungary and the Hungarian Mind: The Nature of Interwar Hungarian Irredentism“ *Hungarian Studies Review* 10 (1): 21-42.

Váss, Ágnes. 2015. „If Yes, Why Not? Minority Language Use and Accommodation of Minority Language Rights in Slovakia“ *Acta Univ. Sapientiae, European and Regional Studies* 8: 43-56. Dostupné z: <<http://www.researgate.com>> (25. 4. 2019)

„Vladimír Mečiar“. *Vláda České republiky*, (online). Dostupné z <<https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1990-1992-csfr/vladimir-meciar/vladimir-meciar-26682/>> (20.3.2019).

Wlachovský, Miroslav. 1996. „Zahraničná politika“. In: Bútora, Martin, Péter Hunčík (eds.): Slovensko 1995: súhrn správa o stave spoločnosti. Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, s 27-44.

Wolczuk, Kataryna. 2000. „History, Europe and the "national idea": The "official" narrative of national identity in Ukraine“. *Nationalities Papers* 28 (44): 671-694. Dostupné z <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00905990020009674>> (20.3.2019)

Yin, Robert.K. 2003. *Case Study Research: Design and Methods*. Thousand Oaks: SAGE.

Zajac, Peter. 1996. „Kultúra“. In: Bútora, Martin, Péter Hunčík (eds.): Slovensko 1995: súhrn správa o stave spoločnosti. Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, s 173-184.

„Zákon 122/1920 Sb.“ *e-pravo*, (online). Dostupné z: <<https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1703&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>> (26. 4. 2019)

„Zákon 250/2010 Sb.“ *Slov-lex*, (online). Dostupné z: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2010/250/20100717>> (25. 4. 2019)

„Zákon č. 200/2010 Sb.“ *Slov-lex*, (online). Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2010/200/vyhlasene_znenie.html> (25. 4. 2019)

„Zákon č. 40/1993 Sb.“ *Slov-lex*, (online). Dostupné z: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1993/40/20100717.html>> (25. 4. 2019)

„Zákon č. 428/1990 Sb.“ *Slov-lex*, (online). Dostupné z: <arch> (27.3.2019)

„Zákon č. 460/1992 Sb.“ *Slov-lex*, (online). Dostupné z: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/19921001.html#predpis.hlava-siesta>> (30. 4. 2019).

„Zákon č. 58/1995 Sb.“ *Slov-lex*, (online). Dostupné z: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1995/58/20120101>> (27. 4. 2019).

Seznam tabulek

Tabulka 1 Freedom House: Nations in Transit 2003-2010, zdroj: freedomhouse 34

Seznam obrázků

Obrázek 1: Obyvatelstvo maďarské národnostní menšiny v obcích, zdroj: Mládek, Jozef et al.. 2006. Demogeographical Analysis of Slovakia. Bratislava: Univerzita Komenského 15

Abstrakt (CZ)

Předkládaná bakalářská práce s názvem *Vývoj politiky Slovenské republiky vůči maďarské národnostní menšině v letech 1994-2010* se zabývá hodnocením přístupu vlád, které působily v tomto období. Jedná se o vlády premiérů Vladimíra Mečiara, Mikuláše Dzurindy a Roberta Fica. Práce se snaží postihnout časový úsek 1994-2010. Období ohraničené lety 1994 a 2010, bylo zvoleno záměrně ve snaze poskytnout náhled na danou problematiku po prvních volbách po rozpadu Československa. Rok 2010 je pak koncem funkčního období první vlády Roberta Fica, která byla první vládou, která vládla po završení přístupu Slovenska do Evropské unie. Práce se stručně věnuje i historii vztahů Slovenska a Maďarska, jelikož historie těchto vztahů je důležitá pro pochopení současného stavu menšinové politiky. Cílem této bakalářské práce je postihnout vývoje menšinové politiky a komparace vládních přístupů. Práce sleduje zejména přijímání menšinové legislativy v kontextu politického vývoje Slovenské republiky.

Klíčové slova

Menšiny, Slovensko, maďarská menšina, Mečiar, Dzurinda, Fico, politika, historie, Slováci, Maďaři, menšinová politika, nacionalismus, etnicita, národnost, identita

Abstract (EN)

The submitted bachelor thesis entitled *Development of the Slovak Republic's Policy towards the Hungarian National Minority in 1994-2010* deals with the evaluation of the approach of the governments that ruled in this period. These are the governments of Prime Ministers Vladimir Meciar, Mikuláš Dzurinda and Robert Fico. The thesis tries to cover the time period of 1994-2010. The period was chosen intentionally in an effort to provide insight into the issue after the first elections after the collapse of Czechoslovakia. The year 2010 marks the end of the first government term of Robert Fico, who was the first Prime Minister to rule after Slovakia's accession to the European Union. The thesis also briefly deals with the history of relations between Slovakia and Hungary, as the history of these relations is important for understanding the current state of minority policy. The aim of this bachelor thesis is to describe the development of minority policy and comparison of government approaches. The thesis follows the adoption of minority legislation in the context of the political development of the Slovak Republic.

Key words

Minorities, Slovakia, Hungarian minority, Mečiar, Szurinda, Fico, politics, history, Slovaks, Hungarians, minority policy, nationalism, ethnicity, nationality, identity